

BATI AVRUPA BİRLİĞİ'NİN EVRENSEL VE BÖLGESEL BARIŞI KORUMADA ÜSTLENDİĞİ ROL

Yrd.Doç.Dr.Kamuran REÇBER¹

ÖZET

Batı Avrupa Birliği (BAB), Kurucu Andlaşması düzenlemeleri itibarıyla, uluslararası sistemde meydana gelen uyuşmazlıklarda görev üstlenebilmektedir. Ancak, BAB'nin evrensel ve bölgesel nitelikli uyuşmazlıklarda üstlenebileceği görevler, Birleşmiş Milletler Kurucu Andlaşması'nın ilgili düzenlemelerine uygun olmak zorundadır. BAB, Kurucu Andlaşması'nın öngördüğü düzenlemeler gereğince, kimi uluslararası uyuşmazlıklarda çeşitli görevler üstlenmiştir. Evrensel ve bölgesel uyuşmazlıklarda, BAB'nin üstlenebileceği görevlere ilişkin BAB Kurucu Andlaşması'nın düzenlemeleri ilk defa 1987 yılında işletilmiştir. Bu konuda, BM Kurucu Andlaşması'nın düzenlemelerine uygun olarak, BAB üyesi Devletler, İran-Irak Savaşı sırasında Basra Körfezi'ne döşenen mayınların temizlenmesi operasyonu için ilk kez BAB Kurucu Andlaşması'nın VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ına müracaat etmişlerdir. Bu ilk deneyimden sonra, BAB, Körfez Krizi, (eski)-Yugoslavya iç savaşı ve Arnavutluk iç çatışmalarında uluslararası güvenliğin sağlanması ve barışın

¹ Uludağ Üniversitesi .İktisadi ve İdari Bilimler Fak.Uluslararası İlişkiler Bölümü

korumasına yönelik kendi kapasitesi ölçüsünde çeşitli görevleri yerine getirmiştir. Ancak, BAB, bu görevlerde, üye Devletler arasında genel anlamda koordinasyon sağlama rolü üstlenmiştir. BAB'nin kendine özgü askeri kapasitesinin yetersizliği ve örgütlenme eksikliği BAB'ni bu tür görevlerde etkin hale getirememiştir.

THE ROLE THAT WESTERN EUROPEAN UNION HAS UNDERTAKEN TO PRESERVE THE UNIVERSAL AND REGIONAL PEACE

ABSTRACT

According to its Constituent Treaty, Western European Union (WEU) can undertake mission on the conflicts that can exist at the international system. But, these missions that can be undertaken by WEU should be suitable with the relevant arrangements of the UN Constituent Treaty. In accordance with the arrangements of the Constituent Treaty, WEU had taken various functions at some international conflicts. In universal and regional conflicts; the arrangements of the WEU's Constituent Treaty regarding the missions that can be undertaken by WEU are put into process, first in 1987. On this issue, in accordance with the UN Constituent Treaty, member states of the WEU, have applied the third paragraph of the 8th Article of the WEU Constituent Treaty first time for cleaning the mines where they laid at the Basra Gulf during the Iran-Iraq war. Since this first experience, WEU had undertaken some missions on providing the peace and international security, by its capacity on Gulf Crisis, (ex)-Yugoslavia civil war and Albanian interior conflicts. But, at these functions, WEU has undertaken the role of providing coordination between the member states. The insufficiency of military capacity and the lack of organization of WEU had been an obstacle for WEU to be active.

GİRİŞ

Batı Avrupa Birliği (BAB), 17.03.1948 tarihli Brüksel Andlaşması'nın, yedi Batı Avrupa Devleti (Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İtalya ve Lüksemburg) tarafından 23.10.1954 tarihinde değiştirilmesiyle kurulmuştur. Brüksel Andlaşması, Değiştirilen Brüksel Andlaşması (DBA) (*Traité de Bruxelles modifié*) adıyla BAB Kurucu Andlaşması haline getirilmiştir. DBA ile BAB'ne kollektif savunma, kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda işbirliğini amaçlayan yetki ve görevler verilmiştir. Ayrıca, DBA, BAB'nin evrensel ve bölgesel krizlere/çatışmalara müdahale etmesine ve barış gücü olarak katılmasına ilişkin düzenlemeleri de içermiştir. BAB üyesi Devletler, ilk defa 1987 yılında İran-Irak Savaşı sırasında, Basra Körfezi'ne döşenen mayınların temizlenmesi operasyonu için DBA'nın ilgili düzenlemelerini işletmişlerdir. Bu ilk deneyimden sonra BAB, Körfez Krizi, (eski)-Yugoslavya iç savaşı ve Arnavutluk iç çatışmalarında barışı korumaya yönelik çeşitli görevleri kendi kapasitesi ölçüsünde üstlenmiştir. Ancak üstlenilen bu görevler, aşağıda belirteceğimiz gibi, Birleşmiş Milletler Kurucu Andlaşması (BMKA)'nın ilgili düzenlemeleri (özellikle VIII. Bölümündeki düzenlemeler) doğrultusunda yerine getirilmiştir.

Kurucu Andlaşması itibarıyla, BAB'nin kriz ve çatışmalara olası müdahalesi, belirli bir alanla sınırlandırılmamış ve müdahale

alauları bir bölge örgütünün boyutlarını aşacak şekilde düzenlenmiştir. Böyle olmakla birlikte BAB, seksenli yılların ikinci yarısına kadar askeri donanımının yetersizliği ve Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde NATO'nun sürekli olarak ön planda tutulması nedeniyle bu yetkilerini kullanmamış veya kullanamamıştır. BAB'nin askeri donanımının yetersizliğinin giderilmesine yönelik üye Devletlerin çalışmaları iki kutuplu sistemin yıkılmasından sonra artmıştır. Bu amaçla, Avrupa Birliği Kurucu Andlaşması (ABKA)'na (Maastricht Andlaşması) ekli 10.12.1991 tarihli BAB üyesi Devletlerin Deklarasyonu'nun C kısmında, bu örgütün operasyonel gücünün geliştirilmesi için çeşitli aktivitelerin başlatılması benimsenmiştir. 19.06.1992 tarihli Petersberg Deklarasyonu'nda üye Devletler tarafından benimsenen düzenlemelerde ise BAB'nin, savunma, üye Devletlerin silahlarının ve ordularının sayısal güçlerinin kontrol edilmesi misyonunun yanı sıra, barışın yeniden tesisi operasyonları, krizlerin idaresi için savaş gücü görevleri, barışın sürdürülmesi, kriz bölgesindeki üye Devletlerin veya yabancı uyrukluların tahliyesi ve insani görevler konusunda da aktif bir rol oynaması amaçlanmıştır¹. Bu doğrultuda, BAB'nin kurumsal yapısında birtakım yeni oluşumlara gidilmiştir. Belirttiğimiz bu çalışma ve oluşumların, BAB'nin barışı koruma görevine olumlu bir katkı yaptığı söylenebilir. Fakat bu katkının, yeterli düzeyde olup olmadığı tartışmalıdır.

¹ *Annuaire Européen*, Vol. XL., 1992, s. 13.

1. Değiştirilen Brüksel Andlaşması'nın Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumaya İlişkin Düzenlemeleri

BAB'nin evrensel ve bölgesel kriz veya çatışmalara ilişkin görev ve yetkileri, DBA'nın Giriş Kısmında ve VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ında düzenlenmiştir. Andlaşma'nın Giriş Kısmınının 4. No'lu Prg.'ına göre, imzacı Devletler “ *tüm saldırı politikalarını engellemek ve uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için, Birleşmiş Milletler Kurucu Andlaşması'na uygun olarak, karşılıklı yardımlaşmaya* ” hazır olduklarını benimsemişlerdir. BAB Kurucu Andlaşması'nın VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ında ise, “ *üye Devletlerden birinin istemiyle, nerede vuku bulursa bulsun, ekonomik düzeni tehlikeye sokan veya barışa karşı bir tehdit oluşturabilen her durumla ilgili, üye Devletlerin değerlendirme yapmalarını sağlamak amacıyla, Konsey'in derhal toplantıya* ” davet edileceği hükümselleştirilmiştir.

Diğer yandan, BAB Bakanlar Konseyi'nin kabul ettiği 1984 Roma Deklarasyonu'nun² 8 No'lu Prg.'ının son bendi ve 1987 La Haye Platformu'nun (*Plate-forme*)³ III. Bölümünün 4 No'lu Prg.'ının son bendi, DBA'nın VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ı ile benzer düzenlemeler içermektedir. Roma Deklarasyonu'nun 8 No'lu Prg.'ının ikinci bendine istinaden, BAB Bakanlar Konseyi, Dünyanın değişik bölgelerinde meydana gelen krizlerin oluşturduğu durumları,

² BAB Bakanlar Konseyi, BAB'ni yeniden canlandırmak amacıyla 27.10.1984 tarihinde Roma Deklarasyonu'nu kabul etmiştir.

³ La Haye “ *Plate-forme* ” u 26.10.1987 tarihinde BAB Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilmiştir.

Avrupa'nın (üye Devletlerin) çıkarları açısından gündemine alıp inceleyebilmektedir⁴. La Haye Platformu'nun III. Bölümünün 4. No'lu Prg.'ına göre ise, BAB Bakanlar Konseyi, üye Devletlerin çıkarlarını etkileyen veya etkileyebilecek Avrupa dışındaki krizlere ilişkin toplanarak, üye Devlet ulusal politikalarını değerlendirebilmektedir⁵. DBA'nın VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ına istinaden BAB'nin, üye Devletlerin güvenlik ve ekonomik çıkarlarını etkileyen uluslararası krizlere, aşağıda belirteceğimiz gibi BMKA'nın ilgili düzenlemelerinin cevaz verdiği ölçüde barışın yeniden tesis edilmesi için müdahale etmesi olasıdır. Ancak, DBA'nın VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ının düzenlemeleri, çok geniş jeopolitik bir yoruma cevaz verecek niteliktedir. Zira, bu madde itibarıyla BAB'nin müdahale alanının sınırları belli değildir. Yine DBA'nın VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ının düzenlemelerine istinaden, BAB bünyesinde, Avrupa veya Avrupa dışında meydana gelen uluslararası krizlere/çatışmalara yönelik ortak bir politikanın kabulü konusunda üye Devletlerce askeri-siyasi istişare yapılabilir. Bu tür bir durumun gerekmesi halinde, üye Devletlerden birinin BAB Bakanlar Konseyi'ni toplantıya davet etmesi yeterli olabilmektedir.

⁴ *Annuaire Européen*, Vol. XXXII, 1984, s. 7.

⁵ *Annuaire Européen*, Vol. XXXV, 1987, s. 17.

Ayrıca, DBA'nın V. Md.'si de, dolaylı olarak barışı koruma amaçlı düzenlemeler içermektedir⁶. Bu madde, BAB üyesi Devletlerden birinin silahlı bir saldırıya uğraması halinde, diğer üye Devletlerin BMKA'nın 51. Md.'sinin düzenlemelerine uygun olarak, saldırıya uğrayan Devlete askeri ve diğer tüm yardım ve desteği ulaştırmalarını öngörmektedir. Belirtilen yardım ve destekler, duruma göre otomatik bir özellik kazanmakta, fakat yardımın türü ve kapsamı Devletlerin ulusal yetkisinde kalmaktadır⁷. DBA'nın VI. Md.'si de, BMKA'nın 51. Md.'si ile ilgili bir düzenlemeyi içermektedir. DBA'nın VI. Md.'sinin birinci bendine göre, DBA'nın V. Md.'si gereğince “ *alınan tüm önlemler derhal Güvenlik Konseyi'nin bilgisine sunulur. Bu önlemler, uluslararası barış ve güvenliğin tesisi ve sürdürülmesi için Güvenlik Konseyi gerekli önlemleri alır almaz, kaldırılır* ”. DBA'nın VI. Md.'sinin ikinci bendi ise BMKA'nın 51. Md.'sinin son cümlesine atıfta bulunmaktadır: “ *İşbu andlaşma,*

⁶ Diğer yandan, DBA'nın X. Md.'si, üye Devletlerin uyuşmazlıklarını barışçıl yollarla çözmelerini öngören düzenlemeleri içermektedir. Bu madde, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 36. Md.'sinin 2. Prg.'ına atıfta bulunmaktadır.

⁷ DBA'nın V. Md.'si şu hükmü içermektedir: “ *Yüksek Akit Taraflardan (üye Devletlerden) birisi Avrupa'da silahlı saldırıya uğrarsa, diğerleri saldırıya uğrayan bu Devlete, Birleşmiş Milletler Kurucu Andlaşması'nın 51. Md.'sinin düzenlemelerine uygun olarak, güçlerinin tüm imkanlarını kullanarak askeri ve diğer yardım ve desteği vereceklerdir* ”. BMKA'nın 51. Md.'si ise şu şekilde düzenlenmiştir: “ *İşbu Andlaşmanın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler Üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya kadar, doğal olan kişisel veya kollektif meşru savunma hakkına hanel getirmez. Bu meşru savunma hakkını kullanarak, Üyelerin aldığı önlemler derhal Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve alınan bu önlemler, Konsey'in işbu Andlaşmaya dayanarak uluslararası barış ve*

imzacı Devletlerin Birleşmiş Milletler Kurucu Andlaşması düzenlemelerinden kaynaklanan yükümlülüklerine hanel getirmez. Bu andlaşma, BM Kurucu Andlaşması gereğince, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması veya tesisi için gerekli göreceği şekilde her an hareket etmek yetki ve ödevine hiçbir biçimde etki edecek şekilde yorumlanamaz". Belirtmek gerekir ki, DBA'nın düzenlemeleri, BMKA'nın hükümleriyle uyumlu ve işbirliğini kolaylaştıracak şekilde hazırlanmıştır⁸.

BAB, Kurucu Andlaşması düzenlemelerine istinaden barışı korumaya yönelik hak ve görevleri icra ederken, bu konudaki BMKA düzenlemelerini de dikkate alması gerekmektedir. Yukarıda genel ve soyut olarak değinilen maddeler itibarıyla, BAB'nin görev ve yetkileri açık bir biçimde belirtilmiş, ancak BMKA'nın 52. Md.'sinde yer alan " bölge örgütleri " kavramı⁹, BAB itibarıyla sınırlıda olsa bir tartışmayı beraberinde getirmiştir. BM Güvenlik Konseyi 52. Md.'ye¹⁰

güvenliğin korunması veya yeniden tesisi için gerekli göreceği şekilde her an hareket etmek yetki ve ödevine hiçbir biçimde etki etmez".

⁸ Diğer yandan, BMKA'nın 102. ve 103. Md.'leri, üye Devletlerce sonradan yapılmış her andlaşmanın BMKA hükümlerine uygun olarak BM Sekreterliğince tescilini (102. Md.) ve BMKA ile bir andlaşmanın çatışması halinde ise (103. Md.), BMKA'nın üstün geleceğini öngörmektedir.

⁹ Ayrıca bkz., BMKA'nın 33. Md.'sinin 1. Prg.'ı, 53. Md.'sinin 1. Prg.'ı ve 54. Md.'si.

¹⁰ BMKA'nın 52. Md.'si şu düzenlemeyi içermektedir: " 1. İşbu Andlaşmanın hiçbir hükmü, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ilişkin olup, lokal (yerel) nitelikteki bir eyleme uygun bulunan işlerin çözülmesi amacını güden bölgesel anlaşma veya kuruluşların varlığına engel değildir; yeter ki bu anlaşma veya kuruluşlar ve bunların çalışmaları Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkeleri ile bağdaşır olsun.

istinaden, mevziî (*local*) nitelikteki uyuşmazlıkların bölge örgütleri aracılığıyla, barışçıl metotlar kullanılarak çözümlenmesini teşvik edebilmektedir. Bu bağlamda, BAB'nin bir bölge örgütü olup olmadığı konusuna açıklık getirmek gerekmektedir¹¹. Zira, BMKA'nın 52. Md.'si kapsamında, “ *bölge örgütleri* ” kavramı genel ve soyut bir biçimde kullanılmıştır. Bu konuya ilişkin olarak, BM Genel Sekreterliği görevini yürüten Boutros Boutros-Ghali, 31.01.1992 tarihinde Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen “ *Barış İçin Ajanda* ” (*Agenda pour la paix*) adlı raporunda, BMKA'nın 52. Md.'sinde yer alan “ *bölge anlaşmaları veya örgütleri (kuruluşları)* ” kavramı hakkında hiçbir açıklama yapılmadığını belirtmektedir¹². Böyle olmakla birlikte, bir örgütün bölgesel karakterli olup olmadığı örgütün kurucu anlaşmasının ilgili hükümlerinin, amaçlarının ve üye Devletlerin bulunduğu coğrafyanın incelenmesiyle tespit edilebilir.

2. *Bu anlaşmaları akdeden veya bu kuruluşları oluşturan Birleşmiş Milletler Üyeleri, yerel uyuşmazlıkları Güvenlik Konseyi'ne sunmadan önce, işbu anlaşma veya kuruluşlar aracılığıyla, barış yoluyla çözmek hususunda bütün gayretlerini sarfetmelidir.*

3. *Güvenlik Konseyi, yerel uyuşmazlıkların, bu bölge anlaşmaları veya kuruluşları aracılığıyla barış yoluyla çözümlenmesinin gelişmesini, ister ilgili Devletlerin girişimi, ister Güvenlik Konseyi'nin havalesi üzerine, teşvik eder.*

4. *İşbu madde, 34. ve 35. maddelerin uygulamasını hiçbir biçimde zedelemez”.*

¹¹ BAB'nin bölgesel örgüt karakteri konusunda geniş bir araştırma için bkz., Luisa Vierucci, **L'UEO: un partenaire régional des Nations unies?**, Institut d'Etudes de Sécurité de l'UEO, Cahiers de Chaillot, Numéro 12, Paris, 1993, passim.

¹² Boutros Boutros-Ghali, **Agenda pour la paix. Diplomatie préventive, rétablissement de la paix et maintien de la paix**, Rapport Présenté par le Secrétaire Général en Application de la Déclaration Adoptée par la Réunion au

BAB, bir bölge örgütü olarak yapılandırılıp yetkilendirilmiştir. BAB'nin bölgesel karakterine ilişkin düzenlemeler, DBA'nın XI. Md.'si ve ABKA'na (Maastricht Andlaşması) ekli BAB üyesi Devletlerin Deklarasyonu'nda mevcuttur. DBA'nın XI. Md.'si, BAB'ne tam üye olabilmenin koşullarını düzenlemektedir. Bu madde itibarıyla, üçüncü Devletlerin örgüte tam üye olma amaçlı başvuru hakkı yasaklanmamaktadır. Ancak, BAB üyesi Devletler kendi aralarında uzlaşarak üçüncü Devletleri örgüte tam üye olmaya davet edebilmektedirler¹³. Böyle bir durumda, bölge dışından üçüncü bir Devletin örgüte davet edilebilmesi teorik ve hukuksal açıdan mümkünken, uygulamada bu olasılık şimdiye kadar gerçekleşmemiştir.

Her şeyden önce, DBA ve bu Andlaşma ile birlikte üye Devletler tarafından kabul edilen II, III ve IV No'lu Protokoller¹⁴, Avrupa'ya ilişkin sosyo-ekonomik alandan, güvenliğe kadar bir dizi hüküm içermektedir. Örneğin, DBA'nın Giriş Kısmı, Avrupa'da sürekli bir biçimde artan entegrasyonun teşvik edilmesi ve birliğin sağlanması için gerekli önlemlerin alınması hususunda üye Devletlerin uyuşum gösterdiklerini belirtirken, DBA'nın I. Md.'si ise Avrupa ekonomisinin kalkındırılması için üye Devletler arasında

Sommet du Conseil de Sécurité, le 31 janvier 1992, Nations Unies, 1992, (bkz., <http://www.un.org/french/docs/sgf/agenda2.html>).

¹³ Bu konuda bkz., Kamuran Reçber, “ Türkiye-Batı Avrupa Birliği İlişkilerine Hukuksal Bir Bakış ”, Prof. Dr. Nurhan Akçaylı'ya Armağan, Bursa, 2000.

işbirliği ve dayanışmanın geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu durumda, Avrupa dışı Devletlerin örgüte tam üye olarak kabul edilmeleri düşük bir ihtimaldir. Ayrıca, 1987 yılında yapılan La Haye Platformu'nda BAB üyesi Devletler, savunma ve güvenlik alanlarında diğer Avrupalı Devletlerle sürekli artan bir işbirliğinin kurulmasını arzu ettiklerini bildirmişlerdir. Diğer yandan, yukarıda belirttiğimiz BAB üyesi Devletlerin 10.12.1991 tarihli Deklarasyonu'nda, ancak AB, dolayısıyla Avrupa Toplulukları (AT) üyesi Devletlerin BAB'ne tam üye olabilecekleri benimsenmiştir. Bu tür düzenlemeler BAB'nin bir bölge örgütü olma karakterini oldukça güçlendirmektedir.

Uluslararası barış ve güvenliğin korunması hususunda bölge örgütlerinin (kuruluşlarının) BM'e yardımı yadsınamayacak kadar önemlidir. Zira, yukarıda belirttiğimiz gibi, BM Güvenlik Konseyi, BMKA'nın 52. Md.'sinin 3. Prg.'ı gereğince , özellikle bölgesel nitelikteki uyuşmazlıkların, bölge örgütleri aracılığıyla çözümlenmesini teşvik edebilmekte ve BMKA'nın 53. Md.'sinin 1. Prg.'ına istinaden ise, “ *gerekirse, kendi yetkisi altında alınan zorlama önlemlerinin uygulanması için bölge anlaşma veya kuruluşlardan* ” yararlanabilmektedir. Ancak, aynı paragraf uyarınca, “ *Güvenlik Konseyi'nin izni olmaksızın bölge anlaşmaları uyarınca veya bölge kuruluşları tarafından hiçbir zorlama eylemine* ” girilmeyeceği de belirtilmektedir. Yani, bölge örgütlerinin barış ve güvenliğin yeniden

¹⁴ Bu Protokollerin tam metni için bkz., Armand Imbert, **L'Union de l'Europe Occidentale**, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1966, s. 210

tesisi veya korunması konusundaki faaliyetleri, BM'in izni, kontrolü ve bilgisi altında gerçekleşmekte veya gerçekleşmesi gerekmektedir. BAB'nin günümüze kadar iştirak ettiği barışın korunması ve yeniden tesisi amaçlı operasyonlar da, BM Güvenlik Konseyi kararlarına istinaden yapılmıştır.

2. BAB'nin Avrupa Dışındaki İlk Operasyonu: İran - Irak Savaşı

İran-İrak Savaşı nedeniyle Basra Körfezi'ne döşenen mayınlar, gemilerin geçiş serbestisini kısıtlamış, dolayısıyla bu durum BAB üyesi Devletlerin çıkarlarını olumsuz yönde etkilemiştir. BAB üyesi Devletler, 19.04.1988 tarihinde yayınladıkları bir Deklarasyon ile Körfez bölgesinde takip edecekleri politikayı şu şekilde açıklamışlardır: *“İran ile Irak arasında ortaya çıkan problemlerin tümüne tek bir çözüm çerçevesi oluşturan, 598 sayılı Güvenlik Konseyi kararının hızlı bir biçimde ve bütünüyle uygulanması konusundaki tüm girişimleri desteklemek amacıyla diplomatik çabaların Avrupa Siyasal İşbirliği (ASİ) bünyesinde ”* sürdürülmesi gerekmektedir¹⁵. Bununla birlikte, Basra Körfezi'ne döşenen mayınların artması nedeniyle, BAB Bakanlar Konseyi Başkanlığını yürüten Hollanda harekete geçmiştir. Hollanda, üye Devletlerin

223.

¹⁵ Bu Deklarasyonun tam metni için bkz., <http://www.weu.int/fra/index.html>. BM Güvenlik Konseyi'nin 2750 sayılı toplantısında oybirliği ile benimsenen 20.07.1987

Dışişleri ve Savunma Bakanlıkları'nın üst düzeydeki temsilcilerini 20.08.1987 tarihinde, DBA'nın VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ına ve Roma Deklarasyonu'nun 8 No'lu Prg.'ının son bendine istinaden ilk kez toplantıya çağırılmıştır. Bu tarihten Ağustos 1988'e kadar üye Devletler arasında bir dizi görüşme yapılmış ve ortak bir noktada uzlaşma sağlanmaya çalışılmıştır¹⁶.

Fakat, belirtmek gerekir ki, DBA'nın ilgili düzenlemeleri işletilmeden bireysel olarak daha önceden bölgede bulunan Fransız ve İngiliz deniz kuvvetlerinin yanı sıra, 10.09.1987 tarihinde İtalya ve Hollanda, 14.09.1987 tarihinde ise Belçika, Basra Körfezi'ne deniz kuvvetlerini göndermiştir. Almanya'nın o dönem itibarıyla bu tür operasyonlara katılımı konusunda Anayasası'ndan kaynaklanan yasağı ve Lüksemburg'un da yeterince askeri kuvvete sahip olmaması nedeniyle, bu iki Devlet müttefiklerine katılamamışlardır. Ancak, Almanya ve Lüksemburg, Belçika ve Hollanda'ya bu konuda mali yardımda bulunmuşlardır.

BAB üyesi beş Devletin operasyonları amiraller düzeyinde koordine edilmiş, bu çerçevede her üye Devlet, meslektaşlarıyla sürekli iletişim halinde olan BAB temsilcileri atamıştır¹⁷. BAB

tarih ve 598 sayılı kararı için bkz.,
<http://www.un.org/french/documents/sc/res/1987/598f.pdf>.

¹⁶ Kamuran Reçber, *Le Rôle de l'Union de l'Europe Occidentale dans le Système de Sécurité et de Défense européennes*, Thèse pour le Doctorat en Droit, Université de Nice-Sophia Antipolis, novembre 1997, s. 124-126.

¹⁷ Arnaud Jacomet, " *Le Rôle de l'UEO dans la Crise du Golfe* ", der.: Nicole Gnesotto/John Roper, içinde: **L'Europe occidentale et le Golfe**, Institut d'Etudes de Sécurité de l'UEO, Paris, 1992, s. 167 .

Bakanlar Konseyi Başkanlığı'nın davetiyle bu temsilciler operasyonlara yönelik uygulanacak kurallar konusunda bir bütünlüğün sağlanmak gayesiyle düzenli olarak toplanmışlardır. Temsilciler düzeyinde yapılan bu toplantıların dışında, üye Devletlerin Dışişleri ve Savunma Bakanları da uzlaşmaya dayalı bir eylemin kabul edilmesi için 03.08.1988-06.09.1988 tarihleri arasında Londra'da biraraya gelerek “ *Cleansweep* ” kod adlı bir operasyon yapılmasına karar vermişlerdir. Bu operasyon ile yaklaşık 300 millik deniz yolu mayınlardan temizlenmiştir. 14.09.1988 tarihinde yapılan toplantı esnasında, BAB üyesi Devletlerin Dışişleri ve Savunma Bakanları “ *Cleansweep* ” operasyonu ile sonuçlanan eylemden dolayı elde edilen başarıya ilişkin memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Basra Körfezi'nde gerçekleştirilen bu operasyon, BAB tarafından koordine edilen müttefiklerarası askeri bir operasyonun ilk örneği olarak kabul edilebilir. BAB, bu operasyon esnasında kendine özgü askeri kumandanlığının ve askeri gücünün bulunmaması nedeniyle, üye Devletler tarafından sadece işbirliği çerçevesi olarak kullanılmıştır.

Diğer yandan, BM Güvenlik Konseyi, İran-Irak Savaşı'nın çözümlenmesi konusunda BAB'ni doğrudan görevlendirmemiştir. BAB'nin rolü, Körfez'de mayınların temizlenmesi amacına yönelik üye Devletler arasında koordinasyonu sağlamakla sınırlı kalmıştır. Bu çerçevede, gerçekleştirilen operasyon, bölgede kısmen güvenliği sağlama amaçlı olarak BM'in bilgisi dahilinde yapılmıştır.

BAB Bakanlar Konseyi'ne göre: “ *Basra Körfezi'ndeki operasyonlar, üye Devletler arasında yararlı bir işbirliği örneği oluşturmuştur. Böyle olmakla birlikte, barışın sağlanması veya insancıl bir eylem amacıyla üye Devletlerin tahsis edecekleri kontenjanlar, üye Devletlerin ulusal kararlarına istinaden yapılmıştır* ”¹⁸. Konsey'in bu açıklaması da gösteriyor ki, silahlı kuvvetlerin kumandanlığı ve bu operasyona katılım kararı, her üye Devletin egemenlik yetkisinde gerçekleşmiş ve BAB, mayın temizleme operasyonunda, üye Devletler arasında işbirliği mekanizması olarak kalmıştır. BAB, Körfez Savaşı sırasında da benzer bir rol üstlenmiştir.

3. BAB ve Körfez Savaşı

Kuveyt Devlet ülkesi, 02.08.1990 tarihinde Irak tarafından uluslararası hukuka aykırı olarak işgal edilmiştir. BM Güvenlik Konseyi, ilk önce 02.08.1990 tarihinde kabul ettiği 660 sayılı kararı¹⁹ ile Irak güçlerinin Kuveyt'ten çekilmelerini istemiştir. Fakat bu istemin Irak tarafından yerine getirilmemesi nedeniyle BM Güvenlik Konseyi, 06.08.1990 tarihli 661 sayılı kararında²⁰ kuvvet kullanmaya varmayan önlemlerin alınmasını, başka bir deyişle Irak'a karşı askeri

¹⁸ BAB Meclisi'nin 475 sayılı tavsiye kararına, BAB Daimi Konseyi tarafından 05.04.1990 tarihinde verilen cevap.

¹⁹ BM Güvenlik Konseyi'nin 2932 sayılı toplantısında 14 oy ile (Yemen oylamaya katılmamıştır) benimsenen 02.08.1990 tarih ve 660 sayılı kararı için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1990/660f.pdf>.

²⁰ BM Güvenlik Konseyi'nin 2933 sayılı toplantısında 13 oy ile (Küba ve Yemen çekimser kalmıştır) benimsenen 06.08.1990 tarih ve 661 sayılı kararı için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1990/661f.pdf>.

ve ekonomik boykot uygulanmasını kabul etmiş ve bu doğrultuda, bölge örgütlerine hiçbir atıfta bulunmadan, BM üyesi olmayan Devletler de dahil olmak üzere tüm üye Devletlerden bu kararda yer alan düzenlemelere uygun olarak hareket etmelerini istemiştir.

BAB Bakanlar Konseyi de DBA'nın VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ında, Ekim 1984 tarihli Roma Deklarasyonu'nun 8 No'lu Prg.'ının son bendinde ve Ekim 1987 tarihli güvenlik alanında Avrupalıların çıkarlarıyla ilgili Platform'un III. Bölümünün 4 No'lu Prg.'ında benimsenen düzenlemelere uygun olarak²¹, Kuveyt'in işgal edilmesi konusunu görüşmek üzere 21.08.1990 tarihinde Paris'te toplanmıştır²². BAB Bakanlar Konseyi, Körfez bölgesinde askeri eylemleri sıkı bir şekilde koordine etmek ve koordinasyon ile lojistik durumları araştırmak üzere bir *ad hoc* grubu görevlendirmiştir. Diğer yandan, BAB Bakanlar Konseyi, 661 ve 664²³ sayılı BM Güvenlik Konseyi kararlarını da desteklediğini belirtmiş ve 21.08.1991 tarihli toplantısının sonuçlarını BMKA'nın 54. Md.'sine²⁴ uygun olarak BM

²¹ Zira, bu düzenlemeler gereğince, BAB üyesi Devletlerin Dışişleri ve Savunma Bakanları, güvenliklerini etkileyebilecek Avrupa dışında meydana gelen krizlere ilişkin görüşme yapabilmektedirler.

²² BAB'nin Körfez Savaşı sırasındaki rolü için bkz., Reçber, *Le Rôle de...*, op. cit., s. 126-133.

²³ BM Güvenlik Konseyi'nin 2937 sayılı toplantısında oybirliği benimsenen 18.08.1990 tarih ve 664 sayılı kararı için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1990/664f.pdf>.

²⁴ BMKA'nın 54. Md.'sine göre, "*Güvenlik Konseyi, her zaman uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesi için bölge anlaşmaları gereğince veya bölge kuruluşları tarafından girişilen veya tasarlanan her hareketten tamamıyla haberi bulundurulmalıdır*".

Genel Sekreterliği'ne bildirileceğini vurgulamıştır²⁵. 21.08.1990 tarihli BAB Bakanlar Konseyi toplantısına uygun olarak, BAB üyesi Devletlerin Genel Kurmay Başkanları²⁶ da 27.08.1990 tarihinde toplanarak, BM Güvenlik Konseyi'nin 665 sayılı kararına²⁷ istinaden Körfez bölgesinde Kuveyt ve Irak'a yönelik denizdeki ambargonun kontrolü konusunda üye Devletlerin operasyonlarına ilişkin bir direktif hazırlamışlardır²⁸.

BM Güvenlik Konseyi'nin 665 sayılı kararının ilgili düzenlemelerine göre Güvenlik Konseyi, bölgeye gemilerini gönderen ve Kuveyt Hükümetiyle işbirliği yapan üye Devletlerin, kendi otoritesi altında bulunan yerlerde ticari gemileri durdurup arama yapmalarını istemiştir. Bu kararda dikkat edilmesi gereken husus, istemin salt üye Devletleri içermesi ve bölge örgütlerine yönelik herhangi bir talebin yapılmamasıdır. 1990 yılı sonunda BAB üyesi Devletler, BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarını uygulamak ve mayın

²⁵ Bkz., Vierucci, op. cit., s. 21.

²⁶ Genel Kurmay Başkanları'nın BAB bünyesinde bu türden yaptıkları ilk toplantıdır.

²⁷ BM Güvenlik Konseyi'nin 2938 sayılı toplantısında 13 oyla (Küba ve Yemen çekimser kalmıştır) benimsenen 25.08.1990 tarih ve 665 sayılı kararı için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1990/665f.pdf>.

²⁸ Bu direktif şu konuları içeriyordu: “ *operasyon bölgelerini, görevin icrasını, bilgi alış verişini, operasyon ve lojistik desteği ve işbirliğinin yapısını* ” (bkz., **Annuaire Européen**, op. cit., 1990, s. 27). BAB Meclisi Siyasi Komisyon Raportörü Armand De Decker raporunda, kriz esnasında Avrupa Devletlerin kararlarını almada çok yavaş davrandıklarını ve sadece Fransa ile İngiltere'nin deniz kuvvetlerini hızlı bir şekilde takviye ettiklerini belirtmiştir (Armand De Decker, “ La sécurité de l'Europe et la crise du Golfe ”, **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission Politique, Document No: 1244, 14 novembre 1990, s. 11.).

toplama operasyonları için 45 gemiyi (torpido muhripleri, mayın avlayıcılar, yardımcı gemiler vb.)²⁹ çatışma bölgesine göndermişlerdir. Diğer yandan, BAB üyesi üç Devlet (Fransa, İngiltere ve İtalya), Suudi Arabistan, Kuveyt ve ABD kuvvetleriyle birlikte Irak mevzilerini bombalamak amacıyla, hava kuvvetlerini Eylül 1990'de çatışma bölgesine nakletmişlerdir.

BM Güvenlik Konseyi 29.11.1990 tarihli 678 sayılı kararında ise, Irak eğer, 15.01. 1991 tarihine kadar Kuveyt topraklarından çekilmez ve BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarına uymazsa, bu kararların uygulanması için gerekli tüm imkanlara başvurmalarını üye Devletlerden istemiştir³⁰. Bu kararın ardından, BAB Bakanlar Konseyi tarafından, ambargoya katılacak BAB üyesi Devletlerin gemilerinin durumunu takip edecek daimi bir merkez Paris'te tesis edilmiştir³¹. BAB üyesi Devletler tarafından Körfez bölgesine gönderilen güçler, BAB'nin kontrolüne verilmemiş ve bu nedenle BAB, örgütsel bazda, Kuveyt'in egemenliğini tekrar sağlamak için tüm imkanların kullanımını öngören 29.11.1990 tarih ve 678 sayılı BM Güvenlik

²⁹ Bu operasyona, Lüksemburg ve Almanya dışındaki bütün üyeler katılmışlardır. Deniz gücünden yoksun olan Lüksemburg operasyon için mali yardım yapmış, Almanya ise krizin sonunda mayın toplama operasyonuna katılmıştır (üye Devletlerin gemileri hakkında bkz.: Jean Betermier, " Les enseignements de la guerre du Golfe pour les opérations aéronavales ", **Stratégique**, 3e/4e Trimestres, 1991, s. 149; Jacomet, op. cit., s. 169).

³⁰ Bkz., Vierucci, op. cit., s. 22. BM Güvenlik Konseyi'nin 2963 sayılı toplantısında daimi olmayan üyelerden Küba ve Yemen'in karşı oylarına rağmen 12 oy ile (Çin çekimser kalmıştır) benimsenen 29.11.1990 tarih ve 678 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1990/678f.pdf>.

³¹ Böyle bir prosedür örgüt tarafından ilk kez kullanılmıştır.

Konseyi kararının uygulamasına iştirak edememiştir. BAB Meclisi'nin üye Devlet askeri güçlerinin BAB kumandanlığı altında operasyonlara katılmaları yönündeki bağlayıcı olmayan çeşitli tavsiyelerine raęmen³², BAB üyesi Devletlerin kuvvetleri ulusal kumandanlıkların otoritesinde kalmıştır. Sadece Fransa, İngiltere ve İtalya, ABD'nin taktik kumandanlığı altında Kuveyt'in işgalden kurtarılması amacına yönelik olarak 17.01.1991-28.02.1991 tarihleri arasında geręekleřtirilen “ *kırk gün operasyonu* ”na (“ *çöl fırtınası* ” - “ *Tempête de Désert* ” olarak da adlandırılan operasyon) katılmıřlardır³³.

³² Bkz., Jakob De Hoop Scheffer, “ Les conséquences de l'invasion du Koweït: les opérations dans le Golfe ”, **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1243, 20 septembre 1990; Jakob De Hoop Scheffer, “ Les conséquences de l'invasion du Koweït: la poursuite des opérations dans la région du Golfe ”, **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1248, 7 novembre 1990.

³³ Katılan Devletlerin askeri güçleriyle ilgili olarak bkz., De Hoop Scheffer, “...la poursuite des...”, loc. cit.; De Hoop Scheffer, “...les opérations dans...”, loc. cit.; De Hoop Scheffer, “ La crise du Golfe-Enseignement pour l'Union de l'Europe Occidentale ”, **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de Commission de Défense, Document No: 1268, 13 mai 1991. Bu operasyonun başlangıcında, Hint Okyanusundaki Fransız deniz güçleri komutanı Tuęamiral Pierre Bonnat, çatışma bölgesindeki örgüt üyelerine ait gemilerinin birlikteliğini sağlamak amacıyla, BAB üyesi Devletler tarafından görevlendirilmiştir. Ancak, BAB'nin Körfez Krizi'nde üye Devletler arasındaki rolü (koordinasyon rolü), lojistik, taktik ve iletişim konularıyla sınırlı kalmıştır. Diğer yandan, Irak'ın güneyinde şiilerin, kuzeyinde de Kürtlerin ayaklanması sırasında, Irak ile ittifak Devletleri arasında ki çatışmalar sona ermiştir. Irak, řii ayaklanmasına müdahale ederken, kendi Devlet ülkesinin kuzeyinde yaşayan Kürtlerin de Türkiye ve İran'a sığınmalarına neden olmuştur. Bu gelişmelere istinaden, BAB Konseyi dönem başkanlığını yürüten Fransa'nın istemiyle, Konsey 08.04.1991 tarihinde Kürtlere yapılacak askeri ve lojistik yardım operasyonunun koordinasyonu için toplanmıştır. Bu konuda bkz., Sir Russell Johnston, “ L'UEO ”, **Assemblée de l'UEO**, Rapport d'Information, mars 1995, s. 23

Diğer yandan, Körfezdeki mayınların temizlenmesi operasyonu ise 1991 yılının Haziran ve Temmuz aylarında yapılmıştır. BAB üyesi Devletler kriz bölgesine askeri güçlerini göndermeyi ve bu askeri güçlerin sayısını belirlemeyi kendi iç hukuk kurallarına göre yapmışlardır. Bu askeri güçler, BAB'nin kendine has bir kumandanlığının olmaması nedeniyle, BAB'nin otoritesine tabi tutulamamışlardır³⁴.

4. BAB ve (Eski)-Yugoslavya İç Savaşı

(Eski)-Yugoslavya iç savaşı, BAB için Avrupa savunma ve güvenlik alanında operasyonel gücünü ölçmesi açısından yeni bir

³⁴ Bu konuda, Henri Burgelin, BAB üyesi Devletlerin, “ *uzak bir eylem için yeterli altyapıyı, silahlı güçlerine sağlayacak durumda* ” olmadıklarını belirtmiştir (Henri Burgelin, “ L'Europe et la Guerre du Golfe ”, **Stratégique**, 3e/4e Trimestres, 1991, s. 163). Ekim 1990'da, BAB üyesi Devletler Irak'a karşı uygulanacak yaptırımlar veya yöntemler konusunda ikiye bölünmüşlerdir: Almanya ve Fransa krizin başlangıcında askeri operasyon yerine BM Güvenlik Konseyi tarafından benimsenen geniş kapsamlı bir ekonomik ambargonun (Belçika, İspanya, İtalya ve Lüksemburg tarafından üstü örtülü bir biçimde desteklenen) uygulanmasını istemiş, İngiltere ise (Hollanda ve Portekiz tarafından desteklenen) ivedi bir şekilde askeri güç yoluyla Irak'ı, Kuveyt Devlet ülkesinden çıkarmayı önermiştir. Körfez Krizi nedeniyle yapılan askeri operasyonlar ise, BAB üyesi Devletlerin hayati çıkarlarını korumayı amaçlamıştır. Bu konuda, 21.08.1990 tarihli BAB Bakanlar Konseyi toplantısından sonra yayımlanan bildirmede BAB üyesi Devletler, “ *bölge Devletlerinin egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve istikrarının Avrupa'nın hayati çıkarlarını etkilediğini göz önüne alarak, uluslararası dayanışmanın güçlendirilmesine katkıda bulunmayı* ” istediklerini belirtmişlerdir (6 No'lu Prg.). BAB bünyesinde üye Devletler, ilk defa bir bildirme ile yaşamsal çıkarlarını Avrupa dışındaki Devletlerin egemenliğine, toprak bütünlüğüne ve istikrarına bağladıklarını beyan etmişlerdir. Zira, dünya petrol rezervinin yüzde yirmisinden fazlasının bulunduğu Ortadoğu bölgesindeki petrolerin kontrolünü sağlayabilmek için Irak'ın pasifize edilmesi gerekmiş ve bu nedenle, Körfez Krizi'nde BAB üyesi tüm Devletler, Irak'a karşı, BM'nin yaptırımlarının tamamını desteklemişlerdir. (Laura Guazzone, “ L'Italie dans la crise du Golfe ”, der.: Nicole Gnesotto/John Roper,

fırsat olmuştur. Krizin başlamasından sonra, 27.06.1991 tarihinde Vianden'de toplanan BAB Bakanlar Konseyi, (eski)-Yugoslavya'daki olaylar karşısındaki endişelerini dile getirmiş ve tarafları diyalog yoluyla çözüm bulmaya davet etmiştir³⁵. BM Güvenlik Konseyi ise, 25.09.1991 tarihli 713 sayılı kararı ile (eski)-Yugoslavya'ya askeri donanım ve silah sevkiyatı ambargosunun konulmasını kabul etmiştir³⁶.

Bu süreçte, 19.09.1991 tarihinde AT Dışişleri Bakanları, çatışma bölgesine askeri güç gönderilebilmesi için BM'nin onay vermesi gerektiğini deklare etmişlerdir³⁷. BAB üyesi Devletler aynı zamanda AT'nın üyesi olmaları nedeniyle, bu Deklarasyona olan bağlılıklarını dile getirmiş ve olası bir askeri operasyon için çeşitli planlar hazırlamaya başlamışlardır. Bu konuda BAB Bakanlar Konseyi tarafından, (eski)-Yugoslavya'daki askeri-siyasi

çinde: **L'Europe occidentale et le Golfe**, Institut d'Etudes de Sécurité de l'UEO, Paris, 1992, s. 81-82)

³⁵ Bu konuda bkz., Reçber, *Le Rôle de...*, op. cit., s. 134-140. Eylül 1991'de BAB Meclisi, Bakanlar Konseyi'nden (eski)-Yugoslavya'da ateşkes sağlamak amacıyla BM Güvenlik Konseyi'ni bir barış gücü oluşturmaya davet etmesini istemiş ve oluşturulacak barış gücü bünyesinde BAB'nin de rol almasını gerektiğini belirtmiştir.

³⁶ Bkz., Vierucci, op. cit., s. 25. BM Güvenlik Konseyi'nin 3009 sayılı toplantısında oybirliği ile benimsenen 25.09.1991 tarih ve 713 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1991/713f.pdf>.

³⁷ Aynı gün Hollanda'nın isteği ile BAB Bakanlar Konseyi de çatışma bölgesine bir koruma gücü gönderilebilmesinin koşullarını incelemek üzere olağanüstü toplanmıştır. Ancak, bu toplantının sonucunda somut bir gelişme kaydedilmemiştir.

yankıları/sonuçları incelemek için bir *ad hoc* grup görevlendirilmiştir. Bu grup bir rapor hazırlamış ve Konsey'e sunmuştur³⁸.

18.11.1991 tarihinde ise, BAB Bakanlar Konseyi, BMKA'nın 54. Md.'si düzenlemelerine uygun olarak, BAB Sekreterliği'nin, BAB uzmanları tarafından toplanan detay çalışmaları BM'e sunmasını kararlaştırmış ve BM Güvenlik Konseyi'nde yer alan BAB üyesi Devletlerin (eski)-Yugoslavya'da barışı sağlamak amacıyla bir barış gücü oluşturulması konusunda karar alınması için çaba harcamalarını istemiştir³⁹. Bu arada, BM Güvenlik Konseyi, 21.02.1992 tarihli 743 sayılı kararıyla bir koruma gücü kurmaya karar vermiştir⁴⁰. BAB Bakanlar Konseyi ise, 19.06.1992 tarihinde ki toplantısı sırasında, (eski)-Yugoslavya ile ilgili bir Deklarasyon daha yayımlamış ve bu Deklarasyonun 2. No'lu Prg.'ında, özellikle Bosna halkı lehine bir insani yardımın acilen yapılmasını istemiştir. Ayrıca, BM Güvenlik Konseyi'nin 08.06.1992 tarih ve 758 sayılı kararında⁴¹ benimsendiği gibi, Sarayevo havaalanını içerecek şekilde, bu il ve civarında bir güvenlik bölgesi oluşturulması ve bu güvenlik bölgesinin oluşumuna

³⁸ Bu konuda bkz., Johnston, op. cit., s. 27. Ayrıca, Bonn'daki toplantı esnasında BAB Bakanlar Konseyi, Yugoslavya iç savaşına ilişkin BM kararlarının uygulanmasına katkı sağlayabilecek tüm olasılıkları incelemek üzere, Dışişleri ve Savunma Bakanlığı temsilcilerinden oluşan bir *ad hoc* grup daha görevlendirmiştir.

³⁹ Bkz., Vierucci, loc. cit.

⁴⁰ BM Güvenlik Konseyi'nin 3055 sayılı toplantısında oybirliği ile benimsenen 21.02.1992 tarih ve 743 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/743f.pdf>.

⁴¹ BM Güvenlik Konseyi'nin 3083 sayılı toplantısında oybirliği ile benimsenen 08.06.1992 tarih ve 758 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/758f.pdf>.

katkıda bulunacak çabaların desteklemesi gerektiğini belirtmiştir. Diğer yandan BAB Bakanlar Konseyi, Sarayevo havaalanının yeniden hava trafiğine açılması ve bu bağlamda yapılabilecek bir operasyona üye Devletlerin katılmasını olumlu karşılayacağını ve destekleyeceğini vurgulamıştır⁴².

Diğer yandan, bu Deklarasyon düzenlemelerinde BAB, BM Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanması hususunda üye Devletleri teşvik etmekle beraber, kendisinin de (eski)-Yugoslavya iç savaşının sona erdirilmesi konusunda BM Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanmasına “ *imkanları ölçüsünde* ” katılabileceğini belirtmiştir. BAB'nin, bahsi geçen Deklarasyon'da “ *imkanları ölçüsünde* ” tümcesini kullanması, askeri gücünün sınırlılığını üstü örtülü bir şekilde kabul, dolayısıyla BM Güvenlik Konseyi kararlarını uygulamada ve bu kararlara uyulmasını sağlamada yetersiz kalacağı izlenimini vermiştir.

BAB'nin (eski)-Yugoslavya'ya ilişkin aktiviteleri ilk etapta, askeri-siyasi bir nitelik taşımış, fakat 10.07.1992 tarihinde BM Barış Gücü (*FORPRONU*) ile yapılan görüşmelerin ardından, BAB

⁴² *Annuaire Européen*, Vol. XL, 1992, s. 17. Ayrıca, BAB Bakanlar Konseyi, (eski)-Yugoslavya iç savaşına yönelik BM Güvenlik Konseyi tarafından benimsenen tüm barış planı öğelerinin tamamıyla uygulanmasını istemiş ve Hırvatistan'da, BM'in barışı sürdürme konusundaki operasyonuna destek verdiğini belirtmiş, BM Güvenlik Konseyi'nin 757 sayılı kararının öngördüğü önlemlerin hepsinin yürürlüğe konulması gerektiğini de vurgulamış ve kendisinin, sınırlı olanakları ölçüsünde, BM kararlarının uygulamasına katılmaya hazır olduğunu açıklamıştır. Bu konuda, BAB Bakanlar Konseyi, BM kararlarının uygulamasına katkı sağlayabilecek olasılıkları incelemek üzere, Dışişleri ve Savunma Bakanlığı temsilcilerinden oluşan bir *ad hoc* grubu görevlendirmiştir (*Ibid.*).

Bakanlar Konseyi, 713⁴³ ve 757⁴⁴ sayılı BM Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanması için Adriyatik'te ambargoyu havadan ve denizden kontrol etme kararı almış ve operasyon (*opération Maritime Monitor*) 16.07.1992 tarihinde başlamıştır.

4.1. BAB'nin Adriyatik'te Ambargoyu Kontrol Etme İşlevselliği

Adriyatik'te düzenlenen operasyonun koordinasyonunu sağlamak amacıyla BAB bünyesinde oluşturulan bir *ad hoc* grup, operasyona yönelik çeşitli öneriler sunmuştur. Bu önerileri de göz önünde bulunduran BAB Bakanlar Konseyi, BM ile iletişimi daha iyi sağlamak amacıyla, üye Devletlerden BM'e yapacakları katkıların bir listesini sunmalarını istemiştir. Bu konuda BAB açısından, 13.08.1992 tarih ve 770 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı⁴⁵ önemli sayılabilecek düzenlemeleri içermiştir. Bu karara göre BM Güvenlik Konseyi, “ *üye Devletlerden, bölge anlaşmaları ve örgütleri çerçevesinde veya ulusal bazda, BM ile koordinasyon halinde, gerekli görülen diğer yerlerde ve Sarayevoda insani yardımı kolaylaştırmak için gerekli tüm önlemleri, BM'in yetkili insancıl amaçlı örgütlenmeleri ve diğerleri aracılığıyla*

⁴³ Bkz., bu çalışmanın 36 No'lu dipnotu.

⁴⁴ BM Güvenlik Konseyi'nin 3082 sayılı toplantısında 13 oyla (Çin ve Zimbabwe oylamada yer almamıştır) benimsenen 30.05.1992 tarih ve 757 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/757f.pdf>.

⁴⁵ BM Güvenlik Konseyi'nin 3106 sayılı toplantısında benimsenen 13.08.1992 tarih ve 770 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/770f.pdf>.

almalarını ” istemiştir⁴⁶. Bu kararda, her ne kadar BAB açık bir şekilde telaffuz edilmiyorsa da, bahsi geçen “ *bölge örgütleri* ” kavramının BAB’ni de içerdiğini söyleyebiliriz⁴⁷.

BM Güvenlik Konseyi’nin 770 sayılı kararından sonra, BAB Meclis Başkanı, bu kararda belirtilen önlemlerin yürürlüğe konulmasıyla ilgili karar alması için Konsey’in acilen toplanmasını istemiştir. 28.08.1992 tarihinde Londra’da toplanan BAB Bakanlar Konseyi, konvoyların korunması ve diğer insani yardım operasyonlarının BM tarafından organize edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, bu toplantı esnasında BAB Bakanlar Konseyi, BAB üyesi Devletlerin BM’in olası bu tür operasyonlarına katkıda bulunmaya hazır olduklarını da bildirmiştir. BAB Bakanlar Konseyi Başkanı ise üye Devletlerin yapacakları katkılardan BM Genel Sekreteri’ni bilgilendireceğini vurgulamış ve Londra’da alınan karar gereğince, üye Devletlerin ağır silahlarını uluslararası bir denetime vereceklerini ve bunları BM’e bildirileceklerini belirtmiştir⁴⁸.

Yukarıda genel olarak belirttiğimiz hususlara rağmen, BM Güvenlik Konseyi’nin kararları doğrultusunda, BAB’nin (eski)-Yugoslavya’da barışın yeniden tesisi konusundaki çabalarının etkisiz kaldığını söyleyebiliriz. Örneğin, BM Güvenlik Konseyi’nin, FORPRONU’nun askeri gücünün arttırılmasını içeren 14.09.1992

⁴⁶ Vierucci, op. cit., s. 27.

⁴⁷ Diğer yandan, BMKA’nın 54. Md.’sine istinaden, BAB’nin hazırladığı insani yardım planlarından BM doğal olarak haberdar edilmiştir.

⁴⁸ Vierucci, op. cit., s. 28.

tarix ve 776 sayılı kararından⁴⁹ sonra, sadece BAB üyesi altı Devlet bölgedeki askeri güçlerini (kara kuvvetlerini) FORPRONU'nun denetimine vermişlerdir. Bu arada, 16.11.1992 tarihinde BM Güvenlik Konseyi, (eski)-Yugoslavya'ya karşı deniz ablukası kararı (787 sayılı karar)⁵⁰ almış ve üye Devletlerden, bölge anlaşmaları (accords) ve örgütleri içinde veya ulusal bazda hareket ederek, Güvenlik Konseyi'nin otoritesi altında, ticari gemileri denetlemek için gerekli önlemleri almalarını ve alınan önlemlerle ilgili raporların sunulması için Genel Sekreter ile işbirliği kurulmalarını istemiştir. 20.11.1992 tarihinde Roma'da toplanan BAB Bakanlar Konseyi ise bu kararı memnuniyetle karşılamış ve ambargonun denizde sürdürülmesini destekleyeceğini bildirmiştir⁵¹.

31.03.1993 tarihinde BM Güvenlik Konseyi tesis ettiği 816 sayılı karar⁵² ile Bosna-Hersek üzerinde uçuş yasağı koymuş ve bu yasağın uygulanabilmesi için de üye Devletlerden, bölge anlaşmaları ve örgütleri içinde yer alarak veya ulusal bazda hareket ederek gerekli önlemleri almalarını istemiştir. Bu karara istinaden NATO, Bosna-Hersek hava sahasını kontrol etmeye başlamıştır. BAB ise, Sırbistan-

⁴⁹ BM Güvenlik Konseyi'nin 3114 sayılı toplantısında benimsenen 14.09.1992 tarih ve 776 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/776f.pdf>.

⁵⁰ BM Güvenlik Konseyi'nin 3137 sayılı toplantısında benimsenen 16.11.1992 tarih ve 787 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/787f.pdf>.

⁵¹ Vierucci, op. cit., s. 29.

Karadağ yönüne veya dağlık arazideki sınırlar arasındaki ticari taşımacılığı yasaklayan 820 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararından⁵³ sonra, ambargonun kontrolünü etkin kılabilen yöntemler üzerinde araştırma yapmaya başlamıştır⁵⁴. Bu arada, Temmuz 1992'de Adriyatik'te ambargonun kontrolü için NATO'da bir operasyon (*opération Sharp Vigilance*) başlatmıştır.

NATO ile BAB (*opération Maritime Monitor-16.07.1992*) operasyonları, iki örgütün Ortak Konsey'lerinin 08.06.1993 tarihinde aldıkları ortak bir karar ile BM Güvenlik Konseyi'nin 820 sayılı kararını uygulamak için birleştirilmiştir (bu operasyona *Sharp Guard* adı verilmiştir)⁵⁵. BAB'nin NATO ile operasyonunu birleştirmesinde, gerek askeri donanımının yetersizliği gerek DBA'nın IV. Md.'sine istinaden NATO ile işbirliği kurma zorunluluğunun önemli rol

⁵² BM Güvenlik Konseyi'nin 3191 sayılı toplantısında benimsenen 31.03.1993 tarih ve 816 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1993/816f.pdf>.

⁵³ BM Güvenlik Konseyi'nin 3200 sayılı toplantısında benimsenen 17.04.1993 tarih ve 820 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1993/820f.pdf>.

⁵⁴ Vierucci, op. cit., s. 29-30.

⁵⁵ İki örgütün gemileri (İspanya hariç), NATO'nun Avrupa Müttefik Başkomutanlığı (SACEUR) otoritesine verilmiştir. Tek kumandanlık altında başlayan " *Sharp Guard* " operasyonu, Adriyatik'te BAB ve NATO temsilcilerinden oluşan askeri bir Komite ve Ortak Konsey tarafından denetlenmiş ve operasyonun iyi yürütülebilmesi için, BAB ve NATO temsilcileri tarafından operasyon ile ilgili detaylı bir anlaşma yapılmıştır (Bkz., Sir Russell Johnston, " Les enseignements à tirer du conflit yougoslave ", **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1395, 9 novembre 1993, s. 23).

oynadığı söylenebilir⁵⁶. Dayton Andlaşmaları'nın yürürlüğe girmesinden sonra, Sırbistan ve Karadağ'dan oluşan Yugoslav Federe Cumhuriyeti'ne karşı uygulanan ambargo BM Güvenlik Konseyi tarafından askıya alınmış ve akabinde 24.09.1996 tarihinde BAB operasyonları Adriyatik'te durdurulmuştur. 02.10.1996 tarihinde ise BAB Bakanlar Konseyi “ *Sharp Guard* ” operasyonlarını sona erdirmiştir⁵⁷.

4.2.Tuna Nehri Üzerinde Ambargonun Kontrolü

(Eski)-Yugoslavya iç savaşı sırasında BAB, BM Güvenlik Konseyi tarafından tesis edilen kararlara uygun olarak, Tuna Nehri üzerinde uygulanan ambargonun usulüne göre yapılıp yapılmadığını kontrol etme görevi üstlenmiştir. Bu göreve ilişkin, BAB Bakanlar Konseyi DBA'nın ilgili düzenlemelerine istinaden 28.08.1992 tarihinde Londra'da olağanüstü toplanmış ve toplantı sonucunda benimsediği kararında, BM Güvenlik Konseyi tarafından tesis edilen kararların uygulanmasına destek vereceğini deklare etmiştir. Bu amaçla BAB Bakanlar Konseyi, üye Devletlerin, BM Güvenlik

⁵⁶ DBA'nın IV. Md.'si şu düzenlemeyi içermektedir: “ *İşbu andlaşmanın icrasında, üye Devletler ve bu andlaşma çerçevesinde üye Devletler tarafından kurulan tüm kurumlar, NATO ile sıkı bir şekilde işbirliği yapacaklardır.*”

Konsey ve Ajans, NATO'nun Kurmaylarıyla gereksiz yinelemeyi yapmaktan sakınmak gayesiyle askeri sorunlarla ilgili tüm görüş ve bütün bilgiler için NATO'nun uygun askeri otoritelerine başvuracaklardır ” (konuyla ilgili geniş bilgi için bkz., Reçber, Le Rôle de..., op. cit., s. 176-206).

⁵⁷ Ana Guirado/Eleonora Katseli, “ L'UEO ”, *Assemblée de l'UEO*, Rapport d'Information, Paris, 1988, s. 119-120.

Konseyi'nin yukarıda belirttiğimiz 713 ve 757 sayılı kararlarında bahsi geçen önlemlerin alınması için Tuna Nehrine kıyısı olan Devletlere teknik ve materyal yardımı yapabileceklerini belirtmiştir. BM Güvenlik Konseyi yine yukarıda belirttiğimiz 16.11.1992 tarihli 787 sayılı kararı ile, 713 ve 757 sayılı kararlarında benimsediği kuvvet kullanmaya varmayan zorlama önlemlerinin⁵⁸ uygulanması konusunda, Tuna Nehrine kıyısı olan Devletlerin uygun önlemleri almalarını istemiştir. Ayrıca BM Güvenlik Konseyi, BM üyelerinin hepsinden bu kararın etkili bir biçimde uygulanması için, bölge anlaşma ve örgütlerini kullanarak veya ulusal bazda hareket ederek gerekli önlemleri almalarını da talep etmiştir. Bu karar üstü örtülü de olsa BAB'nin, Tuna Nehri üzerinde uygulanan ambargoyu kontrol etme amaçlı operasyonlara katılabilmesine cevaz vermiştir. 20.11.1992 tarihinde BAB Bakanlar Konseyi, eğer istek olursa, BM Güvenlik Konseyi'nin 787 sayılı kararının uygulanması için Tuna Nehrine kıyısı olan Devletlere yardıma hazır olduğunu bildirmiştir⁵⁹.

Bulgaristan, Macaristan ve Romanya tarafından yapılan istek üzerine, 05.04.1993 tarihinde Lüksemburg'da yapılan BAB Bakanlar Konseyi toplantısında ise Konsey, BM Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak, Tuna Nehri üzerinde ambargonun uygulanması için bu üç Devletin çabalarını desteklemeyi önermiştir. Bu toplantının

⁵⁸ Bu önlemler şunlardır: Sırbistan ve Karadağ'a yönelik ticari malların ithalat ve ihracatının, ayrıca bu iki Devletten ham petrol ve ürünleri, enerjiyle ilgili araçlar, kömür, çelik ve metal ürünlerinin geçişinin yasaklanması.

⁵⁹ *Annuaire Européen*, op. cit., 1992.

ardından BAB Bakanlar Konseyi, Tuna Nehri üzerinde ambargonun uygulanmasına yardımcı olabilecek kolluk kuvvetleri göndermeyi ve bu üç Devlete lojistik destek vermeyi kararlaştırmıştır⁶⁰. 20.05.1993 tarihinde bu üç Devlet ile BAB arasında, BM Güvenlik Konseyi'nin 787 ve 820⁶¹ sayılı kararlarının uygulanması amacıyla, Tuna Nehri üzerinde BAB üyesi Devletlerin, BAB adına tahsis edecekleri devriye gemilerinin yerleşim prensiplerini düzenleyen üç ayrı uzlaşma muhtırası (*mémorandum d'entente*) imzalanmış⁶² ve operasyon 09.06.1993 tarihinde başlamıştır. BAB'nin Tuna Nehri üzerinde ambargonun uygulanmasına yönelik üstlendiği görev hakkında, BAB Bakanlar Konseyi, 09.06.1993 tarihli bildirgesiyle şu hususları dile getirmiştir: “ *Bu görev, Tuna Nehri üzerinde, BM Güvenlik Konseyi kararlarının deniz trafiği yoluyla uyulmasını sağlamak için alınan önlemler kapsamında üç Devlete somut bir destek sunacaktır. Bu önlemler, gemilerin yükleri ve gidecekleri yönleri kontrol etme ve*

⁶⁰ BAB güçleri, Tuna Nehri üzerinde, ambargonun kontrolünü sağlamak amacıyla, Bulgaristan'ın Rusçuk, Macaristan'ın Mohaç ve Romanya'nın Calafat limanlarına yerleşmişlerdir. BAB üyesi Devletlerin Genel Kurmay Başkanları arasında bağlantıyı kuran bir destek ve iletişim merkezi ise Calafat'ta kurulmuştur (Pietro Giannattasio, “ Les forces de police de l'UEO-Réponse au rapport annuel du Conseil ”, **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1609, 13 mai 1998, s. 5).

⁶¹ Bkz., bu çalışmanın 50 ve 53 No'lu dipnotları.

⁶² Eric Remacle, “ L'UEO et l'OTAN dans le conflit de l'(ex)-Yougoslavie ”, **Le Trimestre du Monde**, 4e Trimestre, 1993, s. 164.

arama yapmaya izin vermek amacıyla deniz trafiğinin yönünün değiştirilmesi ve durdurulmasını içerebilecektir...."⁶³.

BAB, Tuna Nehri üzerinde bu görevini icra ederken, 6748 kontrol yapmış⁶⁴, fakat ambargoyu ihlal eden çok sayıda eyleme ise engel olamamıştır⁶⁵. BM Güvenlik Konseyi'nin 01.10.1996 tarih ve 1074 sayılı kararı⁶⁶ ile (eski)-Yugoslavya'ya uyguladığı ekonomik ambargoyu kaldırmasının akabinde ise BAB Bakanlar Konseyi de Tuna Nehri üzerindeki görevin sona erdirilmesi kararını tesis etmiştir.

Tuna Nehri üzerindeki operasyonda BAB, üye Devletler arasında işbirliği aracı olarak kullanılmış ve bu tür bir eylem BAB tarafından ilk kez yapılmıştır. (Eski)-Yugoslavya iç savaşında, BAB'nin rolü, Tuna Nehri üzerinde ve Adriyatik'te BM Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak, (eski)-Yugoslavya

⁶³ Bkz., Günter Marten/Sir Keith Speed, " Les initiatives de l'UEO concernant le Danube et l'Adriatique-Réponse au trente-huitième Rapport Annuel du Conseil ", **Actes Officiels de l'Assemblée de l'UEO**, Trente-neuvième session ordinaire, Première Partie, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1367, 15 juin 1993, s. 165.

⁶⁴ Sürdürülmüş olan bu görevle ilgili olarak Frédéric Train, BAB güçlerinin Tuna Nehri üzerinde durdurulan gemileri kontrol etmekten ziyade, sadece gümrük kontrolüne ilişkin operasyonlarla meşgul olduğunu, yani daha çok şahısları kontrol etme görevini üstlendiğini belirtmektedir (Frédéric Train, " L'assistance douanière internationale pour l'application de l'embargo économique contre la République Fédérale de Yougoslavie ", **Revue Générale de Droit International Public**, Tome IC, 2/1995, s. 408-409). Ancak, belirtmek gerekir ki bu konuda önemli olan, BAB'nin bu tür bir operasyona katılmasıdır. Zira, BAB kolektif bir askeri birliğe sahip değildir. Zaten görev kapsamında bölgeye, üye Devletlerin polis ve gümrük birimleri gönderilmiştir.

⁶⁵ Bu konuda bkz., Giannattasio, op. cit., s. 6.

Cumhuriyetleri'nin tümüne karşı uygulanan silah ambargosunun ve Karadağ ile Sırbistan'a karşı yapılan ekonomik ambargonun kontrolüyle sınırlı kalmıştır. BAB üyesi Devletler (özellikle Fransa ve İngiltere), BM otoritesi altında, Bosna-Hersek ve Hırvatistan'daki askeri güce büyük bir katkı yapmış (*FORPRONU*), fakat kendi aralarındaki problemler nedeniyle BAB adına bir kara operasyonunu gerçekleştirememişlerdir. Diğer bir ifadeyle üye Devletler, BAB adına kollektif bir kara gücü gönderememiş ve BAB bünyesinde oluşturulan askeri güçlerden de (*FRUEO-Forces relevant de l'UEO*) yararlanamamışlardır. (Eski)-Yugoslavya iç savaşında, Sırlara karşı düzenlenen hava saldırılarının çoğu ise NATO tarafından yapılmıştır⁶⁷. Ancak, Adriyatik'te ambargonun kontrolü ile ilgili deniz güçleri ise NATO ve BAB kumandanlığına verilmiştir. BAB, Adriyatik ve Tuna Nehrine ilişkin misyonların yanı sıra, Mostar'da da görev üstlenmiş, ancak bu görev polisiye konularla sınırlı kalmıştır.

4.3. BAB'nin Mostar'da Oynadığı Rol

BAB'nin Mostar'daki görevi⁶⁸, AB'nin istemi doğrultusunda gerçekleşmiştir. Öyle ki, AB üyesi Devletler, (eski)-Yugoslavya'daki

⁶⁶ BM Güvenlik Konseyi'nin 3700 sayılı toplantısında benimsenen 01.10.1996 tarih ve 1074 sayılı kararın tam metni için bkz., <http://www.un.org/french/docs/sc/1996/96s1074.htm>.

⁶⁷ Harmut Soell, " L'Union de l'Europe Occidentale après le Traité de Maastricht ", der.: Robert Bussiere, içinde: **Sécurité européenne et réalités internationales**, Publisud, Centre d'Etude et de Perspective Stratégique, 1994, s. 221.

⁶⁸ (Eski)-Yugoslavya iç savaşı sırasında Mostar'daki tarihsel gelişmeler için bkz., Giannattasio, op. cit., s. 7-8. Ayrıca bkz., Reçber, " Le Rôle...", op. cit., s. 280-287.

savaşı, düzenlenecek bir barış konferansıya çözmeyi önermişler, askeri ve ekonomik ambargo uygulayarak tarafları barışa zorlamaya çalışmışlar, fakat savaşı durdurmaya başaramamışlardır. Diğer bir ifadeyle, AB'nin savaşın sona ermesine yönelik çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır⁶⁹.

⁶⁹ AB'nin (eski)-Yugoslavya savaşında oynadığı rol hakkında bkz.: Dominique David, " L'Europe des Douze et la Yougoslavie: leçons d'une impuissance ", **Le Trimestre du Monde**, 4e Trimestre, 1993, s. 129-138; Dominique David, " La Communauté entre la paix et la guerre ", **Politique Etrangère**, 58e année, No: 1, printemps 1993, s. 79-91; Olivier Paye/Eric Remacle, " L'Union européenne et les organisations internationales à l'épreuve ", der.: Patrice Buffotot, içinde: **La défense en Europe: de la guerre du Golfe au conflit yougoslave**, Les Etudes de la Documentation Française, Paris, 1995, s. 203-214; Damien Beauchamp, " L'Alliance Atlantique, une chance pour la défense européenne ", **Politique Internationale**, No: 74, hiver 1996-1997, s. 273-283; Nicole Gnesotto, " La Défense européenne au carrefour de la Bosnie et de la CIG ", **Politique Etrangère**, 61e année, No: 1, printemps 1996, s. 113-124. (Eski)-Yugoslavya iç savaşında BAB üyesi Devletler, bağımsızlığını ilan eden (eski)-Yugoslavya Cumhuriyetleri'nin tanınması konusunda farklı politikalar izlemişlerdir. AB üyesi Devletlerin Dışişleri Bakanları, Robert Badinter Komisyonu'nun raporunu aldıktan sonra, 16.12.1991 tarihinde Brüksel'de toplanarak, (eski)-Yugoslavya Cumhuriyetleri'nin tanınması ile ilgili, 15.01.1992 tarihinde kesin bir karar alınması konusunda mutabakata varmışlardır. Robert Badinter Komisyonu, bağımsızlık isteyen Cumhuriyetlerin, ayrıldıktan sonra iç hukuk düzenlemelerini yapıp yapmadıkları, insan haklarını ve özellikle azınlıkların haklarını korumada gerekli önlemleri alıp almadıkları konusunda incelemeler yapmakla görevlendirilmiştir. Fakat Almanya, bu mutabakata uymamıştır (Bkz., Paul Garde, " Ex-Yougoslavie: le fiasco de la ' Communauté Internationale ' ", **Politique Internationale**, No: 68, été 1995, s. 159-160). Çatışmanın başlangıcında, Fransa ve İngiltere, Avrupa'daki mevcut *statu quo*'nun devam etmesini istemiş, fakat daha sonra bu iki Devlet, bağımsızlık isteyen (eski)-Yugoslavya Cumhuriyetleri arasında çözüm bulmaya çalışmışlardır. Almanya ise, Hırvatistan ile Slovenya'yı derhal tanımak istemiş ve bu cumhuriyetlerin tanınması sorunu, 1991 Ağustosunda Almanya ve Fransa arasında gerginlik yaratmıştır. Zira, her iki Devlet de özellikle Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra, merkez ve doğu Avrupa'da nüfuzlarını artırmaya çalışmışlardır. Fransa ve Almanya'nın (eski)-Yugoslavya'ya yönelik politikaları için bkz.: Hans Stark, " Dissonances franco-allemandes sur fond de guerre serbo-croate ", **Politique Etrangère**, 57e année, No: 2, 1992, s. 339-347; Philippe Moreau

Fransa ve Almanya ise, 18-19.09.1991 tarihlerinde Bonn'da gerçekleştirilen BAB Bakanlar Konseyi toplantısında, bir barış konferansının yapılması ve ateşkes imzalanmasının kolaylaştırılması için, Hırvatistan'da Hırvat ve Sırp güçleri arasında devam eden çatışmalarda, BAB'nin müdahale gücü olarak görev almasını önermişler, fakat bu öneri diğer Devletler tarafından kabul edilmemiştir. Özellikle İngiltere bu öneriye, Kuzey İrlanda ve Kıbrıs'ta yaşadığı olumsuz deneyimler nedeniyle karşı çıkmıştır⁷⁰. Zaten İngiltere, BAB'nin NATO karşısında geniş bir hareket alanına kavuşmasına izin vermek istememektedir⁷¹. Diğer yandan, bir askeri gücünün olmaması nedeniyle AB, bu sorunun çözümünde etkileyici olamamıştır. Böyle olmakla birlikte, BAB'nin AB adına barışın tesisi dahil, kriz yönetiminde rol alması konusunda çalışmalar, doksanlı yıllarda başlatılmış ve bu konu, BAB Bakanlar Konseyi tarafından 23.03.1994 tarihinde BAB Meclisi'ne sunulan, ABKA'nın yürürlüğe girişi ile ilgili belgenin IV. Kısımının IV. Ekinde düzenlenmiştir⁷². Bu Ekin 1 No'lu Prg.'ndaki düzenlemeler itibarıyla AB Konseyi, spesifik bir çatışma ve kriz ile ilgili AB eylemlerinin ve kararlarının yürürlüğe

Defarges, " Les organisations internationales et la crise yougoslave ", **Politique Etrangère**, 57e année, No: 2, 1992, s. 359-368

⁷⁰ Ibid., s. 344.

⁷¹ Bkz., Remacle, op. cit., s. 156.

⁷² Bu Ek hakkında bkz., Actes Officiels, **Assemblée de l'UEO**, Document No: 1412, juin 1994, s. 51-52.

konulmasını ve hazırlanmasını BAB'nden isteyebilme hakkına sahiptir⁷³.

AB, 04.10.1993 tarihinde Lüksemburg'da benimsediği bir formül ile BAB'nden Bosna-Hersek'teki Mostar⁷⁴ şehrinin idaresinin istikrara kavuşması amacıyla, polis gücü ve özellikle sağlık alanında bazı hayati lojistik fonksiyonların iyileştirilmesinin olanaklarını araştırmasını istemiştir⁷⁵. Bu doğrultuda, BAB Daimi Konseyi, bir polis biriminin Mostar'a gönderilmesinin olanaklarını araştırmak (personel ve mali ihtiyaçlar konusunda inceleme yapmak vb.) amacıyla bir çalışma grubu görevlendirmiştir. Bu tür çalışmalara rağmen, BAB'nin Mostar'da alacağı görev ve yetkiler ilk etapta belirlenmemiştir. Bu konular ancak, AB, BAB ve Bosna-Hersek arasında 05.07.1994 tarihinde Cenevre'de imzalanan bir uzlaşma muhtırasının (*mémorandum d'entente*) 12. ve 13. Md.'leri ile düzenlenebilmiştir⁷⁶. AB tarafından Mostar şehrinin idaresine destek amacıyla BAB'ne ait bir polis gücü şehre gönderilmiş⁷⁷ ve bu polis

⁷³ Ayrıca bkz., ABKA'nın V. Kısım düzenlemeleri (özellikle 11-17. Md.'ler).

⁷⁴ Mostar şehri Bosna-Hersek'te yer almakta ve şehrin nüfusu Hırvat ve Müslümanlardan oluşmaktadır. Bu şehir, iç savaş sırasında ikiye bölünmüştür.

⁷⁵ Actes Officiels, **Assemblée de l'UEO**, Première Partie, Document No: 1411, juin 1994, s. 50.

⁷⁶ Bu maddelerin içerikleri hakkında bkz., Giannattasio, op. cit., s. 9-10.

⁷⁷ BAB Planlama Merkezi (Hücresi) (*Cellule de planification*), gönderilen bu polis grubunun Mostar'da yerleşebilme olanaklarını ve kamu düzenini sağlamayıp sağlayamayacağı konusunu incelemiştir. Hafif silahlarla donatılmış olarak gönderilen gruba, meşru savunma hakkı bahşedilmiş ve kamu düzenini sağlamak amacıyla bazı zorlayıcı yetkiler tanınmış, fakat tutuklama yetkisi verilmemiştir (Actes Officiels, **Assemblée de l'UEO**, Deuxième Partie, novembre-décembre 1994, s. 113).

gücü uzlaşma muhtırasında yer alan düzenlemelere göre, AB idarecisinin denetiminde görevlerini yerine getirmiştir. BAB polis gücünün Mostar'da üstlendiği görevlerden bazıları şunlardır: polisiye alanlarda denetim yapma, idareyi sağlama, organizasyonu gerçekleştirme ve tüm kamu düzeniyle ilgili konularda AB idarecisine danışmanlık yapma. Ancak BAB'ne şüphelilere doğrudan müdahale etme ve tutuklama yetkisi verilmemiştir. Diğer bir ifadeyle, BAB bu görevlerini yerine getirirken bu tür zorlayıcı önlemlere başvuramamıştır. Yani BAB'nin temel amacı, şehirde kamu güvenliğini sağlamak ve Hırvat-Müslüman bir polis gücünü kurmak olmuştur.

BAB Bakanlar Konseyi, BAB'nin Mostar'daki görevini, ABKA'na uygun olarak, BAB ile AB arasındaki somut bir işbirliği şeklinde değerlendirmiştir⁷⁸. ABKA'nın 17. Md.'sinin 3. Prg.'ının birinci bendindeki düzenlemeler dikkate alındığında BAB, sadece AB'nin savunma alanına giren eylem ve kararlarının uygulanması ve hazırlanmasına yardımcı olabilmektedir. Yani, bu düzenlemeye istinaden AB, BAB'den savunma alanına giren alanlarda kendisinin eylemlerini ve kararlarını yürürlüğe sokması ve hazırlaması için istemde bulunabilirken, bu istemi güvenlik, kriz yönetimi, barışın yeniden tesisi gibi konularda da yapıp yapmayacağı ise bahsi geçen bend itibarıyla açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Ancak, ABKA'nın

⁷⁸ Örneğin bkz., BAB Bakanlar Konseyi'nin 09.05.1994 tarihli Kirchberg Deklarasyonu (**Annuaire Européen**, Vol. XLII, 1994, s. 21-28).

17. Md.'sinin 3. Prg.'inin ikinci bendi ve yine işbu Andlaşma'nın 13. Md.'si düzenlemeleri itibarıyla genel olarak diyebiliriz ki, AB salt savunma alanında değil aynı zamanda güvenlik alanında da BAB'nden yararlanabilme olanağına sahiptir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, BAB'nin Mostar'daki görevi de AB idarecisinin denetiminde genel olarak iç güvenliği sağlamak ve yerel polis gücü yetiştirmekle sınırlı kalmış, diğer bir ifadeyle güvenlik alanını kapsamıştır. Bu bağlamda AB, kendi Kurucu Andlaşması düzenlemelerine uygun olarak ilk defa BAB'nden yararlanılma yoluna gidilmiştir. AB, BAB'nin polis gücü aracılığıyla Mostar'da ayrılmış bulunan yerel polis güçlerinin tekrar birleştirilmesini ve kamu düzeninin sağlanmasını amaçlamıştır. Üye Devletler, BAB polis gücüne ulusal güçleriyle katılmış ve 1995 yazından itibaren Avusturya, Finlandiya ve İsveç'de bu gruba iştirak etmişlerdir. BAB'nin Mostar'daki görev ve yetkileri, BAB Bakanlar Konseyi'nin 08.10.1996 tarihli kararına uygun olarak 15.10.1996 tarihinde, Bosna-Hersek Federasyonu İçişleri Bakanlığı'na devredilmiştir⁷⁹.

⁷⁹ Jan Dirk Blaauw, " Le rôle de l'Europe dans les Balkans en matière de prévention et de gestion des crises ", **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1589, 5 novembre 1997, s. 16.

Mostar'daki BAB polis gücü hakkında, dönemin Alman Hükümeti tarafından hazırlanan raporun bir kısmı şu hususları içermiştir: " *Mostar şehrinin Avrupa Birliği tarafından yönetilmesini desteklemek için, BAB, bu şehirde 65'i Alman olmak üzere yaklaşık 175 polisle varlığını sürdürmüştür...* ". Bu konuda bkz., Pedro Roseta, " Le processus de paix dans les Balkans ", **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission Politique, Document No: 1540, 15 octobre 1996, s. 11. Diğer yandan Mostar'daki AB İdaresi için hazırlanan özel rapor hakkında bkz., " Rapport spécial No: 2/96 relatif aux comptes de l'Administrateur et

5. BAB ve Arnavutluk Krizi

Arnavutluk'un özellikle güney bölgesindeki sosyo-ekonomik koşullar, 1997 yılının ilk aylarında halk ayaklanmasına neden olmuş⁸⁰, Arnavutluk Hükümeti'nin bu ayaklanmayı bastırmakta zorluk çekmesi

à l'administration de Mostar par l'Union européenne (AMUE) accompagné des réponses de la Commission et de l'Administrateur de Mostar ", **Journal Officiel des CE**, C 287, 30.09.1996, s. 1-21. AB'nin uluslararası kriz ve çatışmalarda, ABKA'nın ilgili düzenlemelerine (eski J.4. Md.'sinin 2. Prg.'ı) başvurduğunu da söylemek olasıdır. Örneğin AB Konseyi, 398/628/PESC sayılı kararı ile, BAB'nden Konsey'in 98/627/PESC sayılı kararına uygun olarak, Hırvatistan'da AB'nin mayın konusunda uzman gönderme, gözetleme ve işbirliği yapmayı içeren kararlarını uygulamasını istemiştir. BAB'nin AB'nin kararlarını uygulamaya koyarken göz önünde bulunduracağı uygulama modelleri de bu karara ek olarak sunulmuştur (Bkz., **Journal Officiel des CE**, L 300, 11.11.1998, s. 2-3). AB Konseyi'nin BAB'nden Hırvatistan'da mayınlar konusundaki kararlarını yürürlüğe koyma istemine ilişkin olarak, BAB çalışmalar başlatmıştır. Bu konuya ilişkin, 22.04.1999 tarihinde Hırvatistan Dışişleri Bakanı Mate Granic, BAB Genel Sekreteri José Cutilerio ve Almanya'nın BAB Daimi Konsey Başkanı Büyükelçi Rolf Hofstetter arasında, BAB'nin Brüksel'deki binasında bir uzlaşma muhtırası (*mémorandum d'entente*) imzalanmış ve bu uzlaştırma muhtırasına istinaden, on iki ay sürmesi amaçlanan BAB'nin Hırvatistan'da mayın toplama konusundaki yardım görevi 10.05.1999 tarihinde başlamıştır. Bu görevin ise sekiz Devletin (Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Finlandiya, Fransa, İtalya ve İsveç) askeri uzmanlarından oluşan dokuz kişilik bir ekip tarafından sürdürülmesi planlanmıştır. Uzmanlar, Hırvat Anti-Mayın Merkezi'ne eğitim konusunda destek, teknik bilgiler ve danışmanlık hizmeti vermekle görevli kılınmışlardır (konu hakkında bkz., **Communiqué de Presse de l'UEO**, <http://www.weu.int/fra/index.html>). Ayrıca AB Konseyi 13.11.1998 tarihinde tesis ettiği 98/646/CE sayılı kararında (Kosova'daki durumun takibiyle ilgili) BAB'den, AB'nin AGİT ve NATO misyonlarının global başarılarına gerekli katkıyı sağlayabilmesi amacıyla, altyapı konusunda, yerlerinden edilmiş kişilerin ve mültecilerin durumu hakkında BAB Uydu Merkezi tarafından elde edilen bilgilerin AB'ne verilmesini istemiştir. Ayrıca aynı kararda, NATO ile Yugoslavya Federal Cumhuriyeti arasında 15.10.1998 tarihinde ve AGİT ile Yugoslavya Federal Cumhuriyeti arasında 16.10.1998 tarihinde Belgrad'da imzalanan andlaşmaların yürürlüğe konulması konularında da BAB Uydu Merkezi'nin AB'ne bilgi vermesi gerektiği belirtilmiştir (karar hakkında bkz., **Journal Officiel des CE**, L 308, 18.11.1998, s. 1-2).

⁸⁰ Arnavutluk'ta yaşanan ekonomik problemler ve ayaklanma hakkında bkz.: Giannattasio, op. cit., s. 17; Guirado/Katseli, op. cit., s. 120.

sonucunda ise büyük bir halk kitlesi çatışma bölgelerinden kurtulmak amacıyla İtalya ve Yunanistan sınırına doğru yönelmiştir. AB ve Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı (AGİT)'nin krize ilişkin arabuluculuk girişiminden sonra, Arnavutluk Cumhurbaşkanı Sali Berisa, Sosyalist Partiye mensup Baskim Fino'yu Başbakan olarak atamayı ve diğer siyasi partilerin temsilcilerinin, oluşacak yeni Hükümette yer almaları önerisini kabul etmiştir. Yeni Başbakan ise, kamu düzeninin sağlanabilmesi için derhal uluslararası bir askeri müdahalenin yapılmasını ve NATO'nun barış gücü olarak bu rolü üstlenmesini istemiştir. Ancak Batı Avrupalı Devletler askeri bir müdahale konusunda ilk etapta, gerek NATO gerek AB ve gerekse BAB bünyesinde herhangi bir karar tesis edememişlerdir⁸¹. Diğer yandan Mart 1997'de, BAB Planlama Hücresi'nin iki görevlisi soruna ilişkin araştırmalar yapmak üzere bu Devlete gitmiştir⁸².

AGİT ise, İtalya tarafından yönetilen bir “ *iyi niyet koalisyonu* ”nun Arnavutluk'a gönderilmesini kabul etmiştir. Çeşitli Devletlerin girişimiyle de barış gücünün Arnavutluk'a gönderilmesinden önce, 28.03.1997 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nin onayı istenmiştir. BM Güvenlik Konseyi de Arnavutluk'taki durumun BMKA'nın VII. Bölümünün düzenlemelerine başvuracak nitelikte bölge barış ve güvenliğini tehdit ettiğini benimsemiştir. Bununla birlikte operasyon izni, Arnavutluk'ta uluslararası örgütler ve sürdürülecek çalışmalar

⁸¹ Bkz., Giannattasio, loc. cit.

⁸² Ibid., s. 18.

için güvenli bir ortamın oluşturulması, insani yardımların korunması ve bu yardımların hızlı bir şekilde ulaştırılmasını kolaylaştırma amaçlı verilmiştir. Bu izne istinaden, Fransa, İtalya ve Yunanistan'ın girişimiyle, Nisan 1997'de İtalya'nın yönetiminde 2000 kişilik askeri güçten oluşan “ *Alba Operasyonu* ” başlamıştır. Bu operasyona tahsis edilen askeri gücün sayısı daha sonra on Avrupa Devletinin katılımıyla 7000 kişiye ulaşmıştır. “ *Alba Operasyonu* ”, Ağustos 1997'de sona ermiştir⁸³.

BAB Bakanlar Konseyi de 10.04.1997 tarihinde tesis ettiği kararla, kendi Siyasi-Askeri Çalışma Grubu'nu, BAB'nin Mostar'da yaptığı görev esnasında kazandığı deneyimin, Arnavutluk'a yönelik uygulanıp uygulanmayacağı konusunda araştırma yapmakla görevlendirmiştir. BAB Daimi Konseyi ise 02.05.1997 tarihinde Arnavutluk'ta polisiye konularda görevli üstlenecek bir “ *çokuluslu polis danışma birimi* ” (ÇPDB) (*une Elément multinational de conseil en matière de police*) kurulmasına karar vermiştir. BAB Bakanlar Konseyi, 13.05.1997 tarihli Paris Deklarasyonu'nda, Arnavutluk'ta meydana gelen iç karışıklıklardan dolayı endişelerini dile getirmiştir. Ayrıca BAB Bakanlar Konseyi, BM Güvenlik Konseyi'nin 1101 sayılı kararına⁸⁴ istinaden İtalya yönetiminde oluşturulan “ *çokuluslu koruma gücü* ” nün Arnavutluk'a gönderilmesini olumlu karşılamış ve BAB Daimi Konseyi'nin

⁸³ Ibid.

uluslararası toplumun çalışmalarını tamamlayacak bir ÇPDB'nin (600 kişilik) kurulmasına ilişkin tesis ettiği kararını da onayladığını belirtmiştir⁸⁵.

24.06.1997 tarihinde ise Tiran'da Arnavutluk yetkilileri ile ÇPDB arasında, uyuşmazlıkların çözümü ve haksız eylemlerden dolayı olabilecek zararların tazmin edilmesi prosedürlerini düzenleyen, sivil sorumluluk konusunda bir uzlaşma muhtırası (*mémorandum d'entent*) imzalanmış ve bu muhtıranın ardından BAB birimleri Arnavutluk Devlet ülkesine yerleşmeye başlamışlardır. Ancak aynı konuya ilişkin, AB'nin de bir girişimi olmuş ve AB Konseyi, ABKA'nın ilgili düzenlemelerine⁸⁶ istinaden, 22.09.1998 tarihinde kabul ettiği 98/547/PESC sayılı kararıyla, Arnavutluk yetkililerine yardım götürmek amacıyla uluslararası polis operasyonlarının yapılabilirliğinin acilen incelenilip sonuçlandırılmasını BAB'nden istemiştir⁸⁷. Diğer yandan, yine ABKA'nın ilgili düzenlemeleri gereğince AB Konseyi, 09.03.1999 tarih ve 1999/190/PESC sayılı kararında, Arnavutluk'ta sürekli bir polis gücünün kurulması ve AB'nin bu güce yapabileceği katkıyı düzenleyen AB ortak eylem kararının⁸⁸ yürürlüğe konulması

⁸⁴ BM Güvenlik Konseyi'nin 3758 sayılı toplantısında benimsenen 28.03.1997 tarih ve 1101 sayılı karar için bkz., <http://www.un.org/french/docs/sc/1997/97s1101.htm>.

⁸⁵ **La Politique Etrangère de la France**, Textes et Documents, mai-juin 1997, s.46.

⁸⁶ Eski J.4. Md.'sinin 2. Prg.'i.

⁸⁷ **Journal Officiel des CE**, L 263, 26.09.1998, s. 1-2.

⁸⁸ Arnavutluk'ta sürekli bir polis gücünün oluşturulması konusunda AB'nin katkısına ilişkin, ABKA'nın eski J.3. Md.'sine istinaden AB Konseyi tarafından

konusunda, BAB'nden istemde bulunmuştur⁸⁹. Belirtmek gerekir ki, BAB'nin daha önceden ÇPDB kapsamında üstlendiği görevin, AB'nin istemleriyle doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır. Zira BAB, bu tür görevlerde ABKA'nın ilgili düzenlemelerinin işletilmesini beklemeden harekete geçebilme serbestisine sahiptir. Zaten, BAB'nin ÇPDB kapsamında münhasıran yürüttüğü göreve, AB Konseyi 13.03.1999 tarihli kararında şu cümle ile değinmiştir: "... BAB, Arnavut polisine danışmanlık ve yardım sunmadan oluşan bir görevi önceden yerine getirmiştir..."⁹⁰. AB Konseyi ABKA'nın ilgili düzenlemeleri gereğince (eski J.4. Md.'sinin 2. Prg.'ı) 22.09.1998 tarihinde tesis ettiği kararıyla, Arnavutluk'ta uluslararası bir polis operasyonunun yapılabilirliği konusunda BAB'nden inceleme yapmasını istemiştir. Bu konuda, BAB bünyesinde çalışmalar yapılmış ve BAB Daimi Konseyi 02.02.1999 tarihinde konuya ilişkin acil bir planı kabul etmiştir⁹¹.

ÇPDB'nin görev süresi önce 12.08.1997, sonra 12.10.1997 ve en son olarak 12.04.1999 tarihine kadar uzatılmıştır. ÇPDB, BAB bünyesinde çeşitli statülere sahip Devletlerin tümüne açık tutulması ve AB ile sıkı bir koordinasyon kurulması nedeniyle, BAB tarafından

tesis edilen 09.03.1999 tarih ve 1999/189/PESC sayılı karar için bkz., **Journal Officiel des CE**, L 063, 12.03.1999, s. 1-2.

⁸⁹ **Journal Officiel des CE**, L 063, 12.03.1999, s. 3-4. AB Konseyi kararına ek olarak, BAB tarafından yerine getirilecek misyona yönelik uygulanacak koşullar da (dokuz noktadan oluşan) düzenlenmiştir.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid. Bu çalışma hazırlandığı esnada, AB Konseyi'nin 09.03.1999 tarihli kararına ilişkin BAB bünyesinde henüz bir çalışma başlatılmamıştı.

gerçekleştirilen ilk operasyon olma özelliğini kazanmıştır. ÇPDB'ne, kamu düzeni ve polisiye görevlerle ilgili konularda gerekli tavsiye ve bilgileri Arnavutluk yetkililerine bildirme ve bu doğrultuda, formatörleri oluşturmak amacıyla, iletişim, lojistik, sınırların denetimi, kamu düzeni ve teşkilat konularında danışmanlık yapma gibi görevler bahşedilmiştir⁹². Bu doğrultuda, BAB'nin ÇPDB kapsamında, Arnavutluk'ta iç istikrarı sağlamaya yönelik rolü daha çok Arnavutluk polisiye güçleri arasında koordinasyonu sağlama ve bu güçleri bazı konularda eğitime ve bilgi verme şeklinde gelişmiştir.

BM Güvenlik Konseyi'nin 1101⁹³ ve 1114⁹⁴ sayılı kararları çerçevesinde Arnavutluk'ta oluşumuna izin verdiği “ *çokuluslu koruma gücü* ” ise bu Devlette insani yardımın güvenli koşullar altında yapılmasını kolaylaştırmıştır. 14.08.1997 tarihli BM Güvenlik Konseyi Başkanlığı Deklarasyonu'nda “ *çokuluslu koruma gücü* ”nün, Arnavutluk yetkilileri ile işbirliği halinde, bu Devlette yapılacak seçimlerde uluslararası örgütlere yardım ettiği ve krize barışçıl bir çözüm bulmak için özellikle AB ve AGİT'nin ve diğer uluslararası örgütlerin görevleri için güvenli bir ortam oluşturmaya katkıda bulunduğu belirtilmiştir⁹⁵. BAB'nin bu Devlette gerçekleştirdiği

⁹² Geniş bilgi için bkz.: Guirado/Katseli, op. cit., s. 121-122; Giannattasio, op. cit., s. 2-5.

⁹³ Bkz., bu çalışmanın 84 No'lu dipnotu.

⁹⁴ BM Güvenlik Konseyi'nin 3791 sayılı toplantısında benimsenen 19.06.1997 tarih ve 1114 sayılı karar için bkz., <http://www.un.org/french/docs/sc/1997/97s1114.htm>.

⁹⁵ BM Güvenlik Konseyi Başkanlığı'nın 14.08.1997 tarihli Deklarasyonu için bkz., <http://www.un.org/french/docs/sc/statements/1997/sprst9744.htm>.

görev, BMKA çerçevesinde düşünülecek olursa, zorlayıcı önlemler kapsamına girmemesi nedeniyle, Arnavutluk Devlet ülkesinde barışın tesisi ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla yönelik bir yardım olarak değerlendirilmelidir. BM Güvenlik Konseyi Başkanlığı Deklarasyonu'nda, AB ve AGİT'nin krize yönelik çabalarına değinirken, BAB'nin ÇPDB kapsamında yürüttüğü görevden açık bir şekilde bahsedilmemiş, “ *diğer uluslararası örgütlerin görevleri* ” kavramı kullanılmıştır.

SONUC

BAB'nin bölgesel veya evrensel barışı korumada üstlenebileceği görev ve yetkiler, gerek Kurucu Andlaşması (özellikle DBA'nın VIII. Md.'sinin 3. Prg.'ı itibarıyla) gerek daha sonra üye Devlet Dışişleri ve Savunma Bakanları tarafından kabul edilen Deklarasyonlarda belirtilmiştir. BAB bu düzenlemelerin yanı sıra ABKA'nın ilgili hükümleriyle de AB'nin istemi doğrultusunda çeşitli operasyonlarda görev üstlenebilmektedir. Ancak, BAB'ne atfedilen bu yetki ve görevlerin elbette bu örgütün askeri kapasitesi ve üye Devletlerin tutumlarıyla ilişkilendirilmesi gerekmektedir⁹⁶. İki kutuplu

⁹⁶ Örneğin, BAB'nin Afrika'da meydana gelen bazı bölgesel krizlerde ve çatışmalarda, 1992 yılındaki Petersburg Deklarasyonu'nda benimsenen, barışın sürdürülmesi, yeniden tesisi ve insancıl karakterli bir takım misyonları üstlenmesi olasıdır. Ancak BAB, Ruanda'da 1994 yılında meydana gelen iç savaşta (Tutsilerle Hutular arasında başlayan çatışmalarda) barışın yeniden tesisi konusunda operasyonel bazda aktif bir görev üstlenememiştir. Soruna ilişkin, BAB Daimi Konseyi, 17-21.06.1994 tarihleri arasında Ruanda'daki durumu görüşmek için toplanmış ve toplantı sonucunda tesis ettiği kararında, BM Güvenlik Konseyi'nin

kararı doğrultusunda insancıl karakterli bir operasyona katılacak olan Devletlerin çabalarına BAB'nin de destek verebileceğini benimsemiştir. Bu konuda, operasyon kumandanlığı ve katkı sağlayacak Devletler arasında koordinasyon ve iletişimi sağlama amaçlı olarak Planlama Merkezi görevlendirilmiş ve BM ile bağlantı kurulmuştur. Planlama Merkezi'nin bir yetkilisi, BM denetiminde Fransa tarafından çatışma bölgesinde sürdürülen " *Turquoise* " adlı operasyonun yönetim merkezi olan Paris'e gönderilmiş ve Ağustos 1994'e kadar burada kalmıştır. Bu operasyonun bitmesinden sonra Planlama Merkezi, BMKA'na taraf üye Devletler tarafından yapılacak katkıların tablosunun hazırlanması ve bölgede durumun takip edilmesi görevini üstlenmiştir. Ancak BAB, bu çatışmaların sona erdirilmesinde herhangi bir askeri görev üstlenmemiştir (bkz., Guirado/Katseli, op. cit., s. 125-126).

Diğer yandan, Ruanda ve Zaire sınırında meydana gelen çatışmalar ve Zaire'de meydana gelen yeni iç çatışmalar, özellikle 1996 yılının sonunda Büyük Göller Bölgesi'nde (*la région des Grands Lacs*) insanlık dramlarının yaşanmasına neden olmuştur. Bu gelişmelere istinaden BAB Daimi Konseyi 11.11.1996 tarihinde Askeri-Siyasi Çalışma Grubu'nu, Genel Sekreter'in, Planlama Merkezi'nin ve Uydur Merkezi'nin desteğiyle, durum hakkında bilgi ve gelişmeleri toplamakla görevlendirmiştir. 19.11.1996 tarihli Ostende Deklarasyonu'na ek bir Deklarasyon'da BAB Bakanlar Konseyi, Büyük Göller Bölgesi'ne insancıl yardım gönderilmesini ve bu bölgede çok uluslu bir güç oluşturulmasını düzenleyen BM Güvenlik Konseyi'nin 1078 ve 1080 sayılı kararlarını olumlu bulmuş ve bu kararların yürürlüğe konulup işlerlik kazanmalarını sağlamak için BAB üyesi Devletlerin aralarında görüş alış verişinde bulduklarını belirtmiştir. Bu Deklarasyon'un benimsenmesinin hemen ardından AB Konseyi 22.11.1996 tarihinde, Büyük Göller Bölgesi'ne yönelik ABKA'nın eski J.3. Md.'si gereğince almış olduğu ortak eylem kararının yürürlüğe sokulmasında, özellikle askeri araçların kullanılması gerekliliğini göz önünde bulundurarak, BAB'nden ABKA'nın eski J.4. Md.'sinin 2. Prg.'ına istinaden bölgede en uygun insancıl amaçlı operasyonların gerçekleştirilme durumlarını acilen incelemesini istemiştir (96/670/PESC sayılı karar hakkında bkz., **Journal Officiel des CE**, L 312, 02.12.1996, s. 3). Ancak, bu madde gereğince yapılan istemin işlerlik kazanması konusunda BAB üyesi Devletler, BAB Bakanlar Konseyi'nde gerekli uzlaşmayı sağlayamamıştır (bkz., Guirado/Katseli, op. cit., s. 129). Büyük Göller Bölgesi'nde durum, 1997 yılının ilk aylarında Mareşal Mabututu karşıtı güçlerin Zaire'nin başkenti Kinshasa'ya girmeleriyle hızlı bir şekilde değişmiş, Zaire'nin ismi Demokratik Kongo Cumhuriyeti olarak ilan edilmiştir. Bölgede 05.06.1997 tarihinde, Congo-Brazzavile'de iç savaş başlamış ve Ekim 1997'de bu savaş eski Kongo Başkanı Denis Sassou Nguesso'nun geçici zaferiyle sonuçlanmıştır (bkz., Ibid.).

BAB'nin, Afrika'da meydana gelen krizlerde doğrudan doğruya bir rol oynayamaması, üye Devletlerin siyasi anlamda uyuşmamalarından kaynaklanmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, BAB, yukarıda vurguladığımız gibi, gerek Kurucu Andlaşması, gerek ABKA ve gerekse BMKA düzenlemelerine uygun

sistemin hakim olduğu dönemde, Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde BAB üyesi Devletlerin, NATO'yu ön plana çıkarmaları nedeniyle, 1984 tarihli Roma Deklarasyonu'na kadar BAB'nin kurumsal yapısında herhangi bir revizyonun yapılması benimsenmemiştir. Roma Deklarasyonu ile birlikte BAB'nin askeri ve kurumsal yapısındaki eksikliklerin giderilmesine yönelik düzenlemeler hükümselleştirilmiştir. BAB üyesi Devletler, BAB'nin, evrensel veya bölgesel kriz ve çatışmalarda, BMKA'nın ilgili düzenlemelerine uygun olarak barışın yeniden tesisini sağlama amaçlı müdahale gücü olarak rol oynamasını hedeflemişlerdir. Ancak bu konuda salt örgüte ait ne bir kumandanlık, ne de bir askeri güç kurulabilmiştir.

BAB'nin kurumsal açıdan yeni yapılanmalarla donatılması (örneğin, Güvenlik Araştırma Enstitüsü-13.11.1989 , Uydu Merkezi-27.06.1991, Planlama Merkezi (Hücresi)- 01.10.1992, üye Devletler tarafından kurulan ve BAB tarafından kullanılabilen askeri güçler vb.)⁹⁷, özellikle bu örgütün askeri yapısının ve gücünün eskiye oranla artmasına olanak sağlamıştır. Buna rağmen BAB, BM Güvenlik Konseyi kararlarına istinaden, çeşitli operasyonlara üye Devletlerinin

olarak bu tür kriz ve çatışmalarda operasyonel bazda rol alabilme şansına sahiptir. BAB, Bölge'de barışın yeniden tesisi konusunda, ABD, Fransa ve İngiltere'nin girişimiyle 1997 yılında Nanbeto ve 1998 yılında ise Guidimakha'da gerçekleştirilen Konferanslara gözlemci göndermiştir (bkz., Pedro Roseta, " Le maintien de la paix et la sécurité en Afrique-Enseignement tirés du colloque de Lisbonne ", **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission Politique, Document No: 1648, 19 mai 1999, s. 24-25).

⁹⁷ Bu konuda bkz., Johnston, L'UEO, op. cit., s. 49-58.

girişimiyle katılmıştır. Bu operasyonlarda BAB, daha çok üye Devletler arasında bir işbirliği rolü oynamıştır. BM Güvenlik Konseyi, uluslararası krizlere yönelik kararlarının uygulanabilmesi için üye Devletlerin ulusal bazda, bölge anlaşmaları ve örgütleri çerçevesinde gerekli önlemleri alabileceklerini sıkça belirtmiştir. Bu bağlamda BAB üyesi Devletler, BAB aracılığıyla BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarını uygulamaya çalışmışlardır. Belirtmek gerekir ki, BMKA'nın 48. Md.'sinin ikinci bendi, Güvenlik Konseyi kararlarının, BM üyeleri tarafından “ *doğrudan doğruya ve üyesi buldukları uluslararası kuruluşlar içindeki eylemleriyle* ” yürütüleceklerini vurgulamaktadır. Ancak bu düzenleme, uluslararası örgütlerin veya bölge örgütlerinin BM Güvenlik Konseyi'nin doğrudan izni olmadan zorlama önlemlerine girişmelerine cevaz vermemektedir. Zira, zorlama önlemlerine girişmede BM Güvenlik Konseyi'nin bu örgütlere, bu konuda izin vermesi (BMKA'nın. 53. Md.'sinin 1. Prg'ı) gerekmektedir.

BAB'nin Avrupa güvenlik ve savunma sisteminde 1984 tarihli Roma Deklarasyonu ile yeniden canlandırılması ve akabinde uluslararası krizlere katılması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ancak, BAB'nin askeri olanaklarının henüz istenilen düzeye ulaşmaması, DBA'nın IV. Md.'sinin NATO ile zorunlu işbirliğini öngörmesi ve ABKA'nın yürürlükte bulunan V. Kısım düzenlemeleri aracılığıyla (özellikle işbu kısmın17. Md.'si- eski J.7. Md.'si) kısmen somutlaşan biçimde AB'nin savunma ve

güvenlik alanına giren konularda kendi kararlarını yürürlüğe koyma ve eylemlerini hazırlama görevini BAB'nden isteyebilmesi, BAB'nin evrensel ve bölgesel barışı korumada AB ve NATO'ya bağımlı olma özelliğini ön plana çıkarmaktadır. Üye Devletler arasında savunma ve güvenlik alanlarında işbirliğini sağlamak amacı doğrultusunda yapılandırılan BAB'nin barışı korumada üstleneceği rol, üye Devletlerin uluslararası ve bölgesel çatışma veya krizlerde bu örgütten nasıl ve ne şekilde yararlanacaklarından bağımlı olmaktadır. BAB'nin mevcut veya kendisine üye Devletler tarafından yeni bahsedilebilecek yetki ve görevleri bu konuda şüphesiz yönlendirici olacaktır. Ancak, BAB üyesi Devletlerin, ortak dış politika, savunma ve güvenlik konularında, AB içerisinde yeni yapılanmalara gitmeleri⁹⁸, BAB'nin Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde, 1984 tarihli Roma Deklarasyonu öncesindeki durumuna dönmesi anlamına gelmektedir.

⁹⁸ Örneğin AB bünyesinde ortak dış politika, savunma ve güvenlik konularında AB üyesi Devletler arasında sıkı bir işbirliğinin kurulması ve belirttiğimiz konular itibarıyla kurumlaşmanın sağlanmasına yönelik çalışmalar yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bu konuda, örneğin bkz., AB Konseyi'nin 10-11.12.1999 tarihli Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nin 25-29 No'lu Prg.'ları ve bu Bildirge'nin Ek IV'nün düzenlemeleri (<http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.asp?BID=76&DID=59777&LANG=1>).

KAYNAKÇA

- Actes Officiels, **Assemblée de l'UEO**, Première Partie, Document No: 1411, juin 1994.
- Actes Officiels, **Assemblée de l'UEO**, Document No: 1412, juin 1994.
- Actes Officiels, **Assemblée de l'UEO**, Deuxième Partie, novembre-décembre 1994.
- **Annuaire Européen**, Vol. XXXII, 1984.
- **Annuaire Européen**, Vol. XXXV, 1987.
- **Annuaire Européen**, Vol. XL, 1992.
- **Annuaire Européen**, Vol. XLII, 1994.
- BEAUCHAMP Damien, " L'Alliance Atlantique, une chance pour la défense européenne ", **Politique Internationale**, No: 74, hiver 1996-1997.
- BETERMIER Jean, " Les enseignements de la guerre du Golfe pour les opérations aéronavales ", **Stratégique**, 3e/4e Trimestres, 1991.
- BLAAUW Jan Dirk, " Le rôle de l'Europe dans les Balkans en matière de prévention et de gestion des crises ", **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1589, 5 novembre 1997.
- BOUTROS-GHALI Boutros, **Agenda pour la paix. Diplomatie préventive, rétablissement de la paix et maintien de la paix**, Rapport Présenté par le Secrétaire Général en Application de la Déclaration Adoptée par la Réunion au Sommet du Conseil de Sécurité, le 31 janvier 1992, Nations Unies, 1992 (<http://www.un.org/french/docs/sgf/agendaf2.html>).
- BURGELIN Henri, " L'Europe et la Guerre du Golfe ", **Stratégique**, 3e/4e Trimestres, 1991.
- **Communiqué de Presse de l'UEO**, <http://www.wcu.int/fra/index.html>.
- DAVID Dominique, " L'Europe des Douze et la Yougoslavie: leçons d'une impuissance ", **Le Trimestre du Monde**, 4e Trimestre, 1993.

- DAVID Dominique, “ La Communauté entre la paix et la guerre ”, **Politique Etrangère**, 58e année, No: 1, printemps 1993.
- DE DECKER Armand, “ La sécurité de l’Europe et la crise du Golfe ”, **Assemblée de l’UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission Politique, Document No: 1244, 14 novembre 1990.
- DE HOOP SCHEFFER Jakob, “ Les conséquences de l’invasion du Koweït: les opérations dans le Golfe ”, **Assemblée de l’UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1243, 20 septembre 1990.
- DE HOOP SCHEFFER Jakob, “ Les conséquences de l’invasion du Koweït: la poursuite des opérations dans la région du Golfe ”, **Assemblée de l’UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1248, 7 novembre 1990.
- DE HOOP SCHEFFER Jakob, “ La crise du Golfe-Enseignement pour l’Union de l’Europe Occidentale ”, **Assemblée de l’UEO**, Rapport Présenté au Nom de Commission de Défense, Document No: 1268, 13 mai 1991.
- GARDE Paul, “ Ex-Yougoslavie: le fiasco de la ‘ Communauté Internationale ’ ”, **Politique Internationale**, No: 68, été 1995.
- GHÉBALI Victor-Yves, “ La cogestion du conflit yougoslave par les organisations internationales : beaucoup de bruit pour rien ”, **Le Trimestre du Monde**, 4e Trimestre 1993.
- GIANNATTASIO Pietro, “ Les forces de police de l’UEO-Réponse au rapport annuel du Conseil ”, **Assemblée de l’UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1609, 13 mai 1998.
- GNESOTTO Nicole, “ La Défense européenne au carrefour de la Bosnie et de la CIG ”, **Politique Etrangère**, 61e année, No: 1, printemps 1996.
- GUAZZONE, Laura, “ L’Italie dans la crise du Golfe ”, der.: Nicole Gnesotto/John Roper, içinde: **L’Europe occidentale et le Golfe**, Institut d’Etudes de Sécurité de l’UEO, Paris, 1992.
- GUIRADO Ana/KATSELI Eleonora, “ L’UEO ”, **Assemblée de l’UEO**, Rapport d’Information, Paris, 1998.
- <http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.asp?BID=76&DID=59777&LANG=1>.

- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1987/598f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1990/660f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1990/661f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1990/664f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1990/665f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1990/678f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1991/713f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/743f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/757f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/758f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/770f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/776f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1992/787f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1993/816f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1993/820f.pdf>.
- <http://www.un.org/french/docs/sc/1996/96s1074.htm>.
- <http://www.un.org/french/docs/sc/1997/97s1101.htm>.
- <http://www.un.org/french/docs/sc/1997/97s1114.htm>.
- <http://www.un.org/french/docs/sc/statements/1997/sprst9744.htm>

- IMBERT Armand, **L'Union de l'Europe Occidentale**,

Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1966.

- JACOMET Arnaud, “ Le Rôle de l'UEO dans la Crise du Golfe ”, dir.: Nicole Gnesotto/John Roper, içinde: **L'Europe occidentale et le Golfe**, Institut d'Etudes de Sécurité de l'UEO, Paris, 1992.

- JOHNSTON Sir Russell, “ L'UEO ”, **Assemblée de l'UEO**, Rapport d'Information, mars 1995.

- JOHNSTON Sir Russell, “ Les enseignements à tirer du conflit yougoslave ”, **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1395, 9 novembre 1993.

- **Journal Officiel des CE**, C 287, 30.09.1996.
- **Journal Officiel des CE**, L 312, 02.12.1996.
- **Journal Officiel des CE**, L 263, 26.09.1998.
- **Journal Officiel des CE**, L 300, 11.11.1998.
- **Journal Officiel des CE**, L 308, 18.11.1998.

- **Journal Officiel des CE**, L 063, 12.03.1999.
- **La Politique Etrangère de la France**, Textes et Documents, mai-juin 1997.
- MARTEN Günter/SPEED Sir Keith, " Les initiatives de l'UEO concernant le Danube et l'Adriatique-Réponse au trente-huitième Rapport Annuel du Conseil ", **Actes Officiels de l'Assemblée de l'UEO**, Trente-neuvième session ordinaire, Première Partie, Rapport Présenté au Nom de la Commission de Défense, Document No: 1367, 15 juin 1993.
- MOREAU DEFARGES Philippe, " Les organisations internationales et la crise yougoslave ", **Politique Etrangère**, 57e année, No: 2, 1992.
- PAYE Olivier/REMACLE Eric, " L'Union européenne et les organisations internationales à l'épreuve ", der.: Patrice Buffotot, içinde: **La défense en Europe: de la guerre du Golfe au conflit yougoslave**, Les Etudes de la Documentation Française, Paris, 1995.
- REÇBER Kamuran, **Le Rôle de l'Union de l'Europe Occidentale dans le Système de Sécurité et de Défense européennes**, Thèse pour le Doctorat en Droit, Université de Nice-Sophia Antipolis, novembre 1997.
- REÇBER Kamuran, " Türkiye-Batı Avrupa Birliği İlişkilerine Hukuksal Bir Bakış ", **Prof. Dr. Nurhan Akçaylı'ya Armağan**, Bursa, 2000.
- REMACLE Eric, " L'UEO et l'OTAN dans le conflit de l'(ex)-Yougoslavie ", **Le Trimestre du Monde**, 4e Trimestre, 1993.
- ROSETA Pedro, " Le processus de paix dans les Balkans ", **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission Politique, Document No: 1540, 15 octobre 1996.
- ROSETA Pedro, " Le maintien de la paix et la sécurité en Afrique-Enseignement tirés du colloque de Lisbonne ", **Assemblée de l'UEO**, Rapport Présenté au Nom de la Commission Politique, Document No: 1648, 19 mai 1999.
- SOELL Hartmut, " L'Union de l'Europe Occidentale après le Traité de Maastricht ", der.: Robert Bussiere, içinde: **Sécurité européenne et réalités internationales**, Publisud, Centre d'Etude et de Perspective Stratégique, 1994.

- STARK Hans, “ Dissonances franco-allemandes sur fond de guerre serbo-croate ”, **Politique Etrangère**, 57e année, No: 2, 1992.

- TRAIN Frédéric, “ L’assistance douanière internationale pour l’application de l’embargo économique contre la République Fédérale de Yougoslavie ”, **Revue Générale de Droit International Public**, Tome IC, 2/1995.

- VIERUCCI Luisa, **L’UEO: un partenaire régional des Nations unies ?**, Institut d’Etudes de Sécurité de l’UEO, Cahiers de Chaillot, Numéro 12, Paris, 1993.

